Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») ОРГАН ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОГО ОБКОМА КПСС, ВЕРХОВНОГО СОВЕТА И СОВЕТА МИНИСТРОВ ЧЕЧЕНО-ИНГУШСКОЙ АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 15 январь, 1976 шу. • № 6 (5233). • Мах 2 кеп.

Кхашка—удобренеш дуккхагIа

Укх деношка йоакхо е езаш йола хIамаш кIезига дац юртарча механизаторий, цар техника кийчъю, кхашка удобренеш тIаккхухь.

1975 шера юртарча механизатораша колхозийн совхозийн кхашка дIайнхьай 920 эзар тонн органически удобренеш, вешта аьлча шера планах 110 процента 1974 шера йихьачул 21 эзар тонн дуккхагIен.

Органически удобренеш кхашка дIаккхаьара шера план дикка тIеххкоачашъяьй Грозненски, Малгобекски, Сунженски, Урус - Мартановски, Шалински, Шелковской районий боахамаша.

Цхьабакъда, кхашка удобренеш товсара план кхоачашъяьац Ачхой - Мартановски, Гудермесски, Назрановски, Наурски, Ножай - Юртовски, Советски районаша.

1975 ШЕРА КОЛХОЗАШЕИ СОВХОЗАШЕИ КХАШКА ОРГАНИЧЕСКИ УДОБРЕНЕШ ДIАКХАХЬАРАХ ЙОЛА СВОДКА

	Проценташ йолаш планаш ийсийча
Ачхой-Мартановски	71
Веденски	55
Грозненски	130
Гудермесски	79
Малгобекски	129
Надтеречни	100
Назрановски	96
Наурски	96
Ножай - Юртовски	29
Советски	73
Сунженски	127
Урус - Мартановски	134
Шалински	108
Шелковской	116
г. Грозный	100
Ерригаш а —	110
1974 ш. хиннай	112

ДАХА МА-ДОАГГIАРА НАКЪАГIОРГДА ВАЙ КПСС XXV СЪЕЗДА!

ИйслагIа пятилетка толам боаккхаш кхоачаш а яь коммунизмага бодача новкъа лакхагIча, кхы а цхьаькха лагIа тIа баьнна вай мохк. Низех биззан хIама хьаккхолла деган ураэттан дIайолаю советски наха балха эффективности дикали лакхъяра, халкъа дахара хьал дIахо айдара пятилетка. Вай мехка таханара ди хьамсарча Коммунистически парте XXV съезда кийчо яро массане а политически къахьегамен хьинар айдения хиларца сийрдадаьнна да.

«ИттлагIа пятилетка — ханал хьалха!», «Дикала пятилеткана — болхлочун тешам!», «ИттлагIча пятилеткана — ударни къахьегам» Цу девизаех къахьегама вахте эттаб республика промышленноста, гIишлошъечара, транспорта къахьегамхой. Дика болх баьб Нохч-ГIалгIайчен промышленносто ийслагIча пятилетке. Ханал хьалха кхоачашъяьй пхе шера план.

ЛЕРРАГIА! ЛАЬГI ЦА БОЛИЙТАШ!

Даьха толамаш дIачIоагI а деш, производства эффективность лакхъяра керда торонаш а лехаш иттлагIча пятилетке шоашта хьалхашка латта декхараш толаме кхоачашдар — иштта да областной партийни организаце республика промышленноста болхлошта хьалхашка отталеш дола декхар. Из кхоачашдара кердача шера хьалхарча деношка денз Iаламде деза лерргIа, лаьгI ца болийташ производства хIара даькъа тIа тIагIертта болх белга.

ИйслагIча пятилетке социалистически яхь лелаеш даьхача толамех коггIортолга а еш дуккха производственни коллективаш январе дIахо хьош я къахьегама башха - дика гIулакхаш.

1976 шера план ханал хьалха кхоачашъе, хIаьта шин бетта план парте XXV съезд хьаеллача денга, — иштта да швейни производственни объединене, гIишлошъеча Нохч - ГIалгIай управлене № 1 йолча гIишлоймонтажни управлене, «Кавэлектромонтаж» треста Грозненски монтажни управлене коллективаша, иштта кхычар тIаийца социалистически декхараш. «Красный молот» завода коллективо дош деннад съезд хьаеллача дийнахьа кхоаь материалаш дIайохийташ болх бе. Коллективаша тIаийдеча декхарашка къаьстта белгалдоах арахеца продукци дикагIа хулийтилга.

ЛерргIа, темпаш лакха йолаш болх белга промышленноста деррига доакъошкарча болхлой денале везз я. Укх бетта хьалхарча деношка денз беча балхах хьахулачох дукхагIча даькъе тийша да бетта, квартала план кхоачашъяр. Партийни организацеш, предприятей кулгалхой декхарийла ба яхье мел ваьнначоа тIаийша социалистически декхараш кхоачшдара, балха овсарле лакхъяра аьттув бола хьалаш хьакхоллара йоакхо е.

Декхар сенах латт аьлча, из латт, хIара денна, хIара кIира, бетта, квартала планаш кхоачашъярах, вешта аьлча ритмично, графиках болх барах. ДIахо хилийта йиш йолаш дац бетта хьалхарча деношка план кхоачаш а ца еш, бутт чакхбоалача хана оарц а доахаш нахага низкъала болх байтилга. Халахете а из тайпа гIулакх вай цхьайолча предприятешка овлаш чIоагIа хилца да. Цу гIулакхо вуг рузкъа доадарга, средстваш йоагIачул дукхагIа дIаахийтарга.

ЛерргIа лаьгI ца болийташ болх бара, дIадахача шера дийнна гIалаташ ца дувлийтара лоархIаме да боахама деррига доакъой болх хIара денна тоабеш аргабахар, къахьегамен плановни дисциплина, кхом бар режим чIоагIъелга, кадраш инициатива йолаш тIадилача гIулакхах бехктокхам хеташ хьалкхевр, хьалха латтачар дIадоладаьр, цар опыт дIайоаржаяр. Цу гIулакха чIоагIа йоакхо е еза партийни, профсоюзни организацеша, министерстваша, ведомстваша. Боахама кулгалхошта дагадохийтанза даргдац хьалхагIа хинна кхоачамбоацараш кхы ца хилийтара снабженен продукци арахецарен планаш, шоаьша гIулакх доагIачарцара боахама бувзамаш хьадда белгалдаханза, къоастаданза дарг ца хилар.

Ерригача производственни предприятешка дIахкхьачай иттлагIча пятилетка хьалхарча шера заданеш. Уж кхоачашъяра ше малагIа дакъа лаца деза, шийгара доагIар довш коллективера хIаравар хилийтара, из чакхдаккхара из оарцагIваккхара тIаберзабаь хила беза хIанз беш бола беррига кхетама болх.

Керда шу хьахилалехьарча деношка хиннача областной партийни конференце массе а оагIорахьара техкар республика промышленноста, гIишлошъеча организацей, транспорта болх, КПСС ЦК декабрьски (1975 ш.) Пленума решенеш кулге а лувцаш белгалдир иттлагIча пятилетка заданеш кхоачаш а тIеххкоачаш а яра наькъаш. Конференце решенеша коммунистий, республика берригача къахьегамхой теркам тIаберзабу хIара производственни даькъа тIа балха эффективность лакхъяра, технически прогресс дегIайоалаяра, къахьегама овсарле лакхъяра. Производства эффективность дегIаяра, балха дикал айяра чIоагIа гIо дергда хIанз КПСС ЦК XXV съезда оттаяь проект ювцаш балха ха, бедал, материалаш кхояра,къахьегама овсарле лакхъяра, балха дикал айяра тIаерзаяь тела предложенеш чакхъяхаро.

Къахьегамхой хьинар чIоагIа айдалар, социалистически яхь шерра яржар да парте советски халкъа хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдергхилара дола тешал.

Шера хьалхарча деношка денз тIагIертта, лерргIа пхе шера планаш кхоачашъяр — из да вай боахам дIахо дегIабоалабелга, бахача наьха хьал-торо айдалга Iалашдергдола гIулакх.

ГIИШЛОНХОШТА—ДИКА ДОКУМЕНТАЦИ

«ГРОЗГИПРОНЕФТЕХИМ» ЯХАЧА ИНСТИТУТА КОЛЛЕКТИВА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

«Грозгипронефтехим» яхача института коллективо йлзза кхоачашъяьй пятилетка чакхйоалача шерен бIарччача ийслагIча пятилеткан заданеш а социалистически декхараш а. Проектно-лахара балхий программа 27 ноябре, хIаьта шера план — 23 декабре кхоачашъяьй, къахьегама овсарле 4,1 процент лакхъенай.

Даьха толамаш — проектировщикашна хьинар ца кходенш творчески къахьегарах, КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъе коллектив оарцагIъяккхара института общественни организацешен кулгалхошен баьча боккхача политически организаторски балхах хьахиннар.

Отрасле къаьнагIа йолча «Грозгипронефтехим» яхача института коллективо, КПСС ЦК декабрьски (1975 ш.) Пленума решенешен иттлагIча пятилетка—эффективностен дикален пятилетка йоккхийча торонашен чIоаггIа хьинар ай а даь, кердача шера хьалхарча деношка а денз шерра къовсам дIабола́баь КПСС XXV съезда яха йоаггIача тайпара накъаяхара. Республикерча хьалха латтача производственни коллективай инициатива чIоаггIа раьза хинна хьал а лаьца, проектировщикаша отделий юкъарча собранешка доккхагIдола социалистически декхараш тIаийцад.

КПСС XXV съезд хьаелла ди хьатIакхачалехьа института коллективо лаьрхIад:

мехкдаьтта чаккдахарен мехкдаьтта химен лоархIамегIарча гIишлошта — Мозырски, Павлодарски мехкдаьтта чакхдоахача заводаштен Ленина цIерагIча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода ЭЛОУ-АВТ-ан заказ даь спецификацеш ханал хьалха дIалулга Iалашде:

Болгаре Халкъа Республикерча Бургасски мехкдаьтта химически комбината каталитически крекинга комбинированни установка хьалъяра балха чертежаш оттаьча ханал шин бутт хьалхагIа дIадала:

изобретенеш открытеш гIулакхашта йолча Комитете шера 1 миллион сом экономически эффект а йолаш е лерхIача изобретенешта ворхI заявка яхьийта.

12 рационализаторски предложенеш кийчъен ювцеи;

проектно-лахара балхий шин бетта план ханал хьалха, 24 феврале кхоачашъе.

Ший дош дизза кхоачашде кийча я института коллектив. Проектировщикаш республикерча Iилма-тохкамен проектнии организацешка кхайк проектно-сметни гIулакх тоадара юкъе дизза дакъа лацара, тIаийеча решеней технически экономически боарам лакхбелга Iалашдара, гIишлошта тIеххдика документаци телара уж тIахьехаш.

«Грозгипронефтехим» яхача института коллективо тIадилларах кулгаш яздаьд: С. МАКАРЬЕВА — института директора, Ю. ХРОМЧЕНКОС — партбюро секретара.

ЕРРИГА ОБЪЕКТАШ—БОКЪОНЦА ГРАФИКАГIА

НАЬКЪАШ-ТIАЬШ ТЕХКАРА УПРАВЛЕНЕ КОЛЛЕКТИВА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ДЕКХАРАШ

Наькъаш дехкараша тIехника болх баьб дIадахача пхе шера: ийслагIча пятилетка задани Сийлахь-боккхача Даймехка тIем тIа советски халкъо Котало яьккха 30 шу дузаш кхоачашъяьй наькъаш - тIаьш техкара управлене коллективо. ГIишлой - монтажни балхаш кхы тIа а 2523 эзар сома кхоачашдаьд. Ханал хьалха кхоачашъяьй пятилетка чакхйоалача шера план а.

КПСС XXV съезда накъайодача наькъаш - тIаьш техкара управлене коллективо дег тIара къоабалду республике хьалха латтача коллективаша дIадоладаь патриотически гIулакх, укх тайпара декхараш тIаэцшийна:

гIишлой - монтажни ремонтни балхий шин бетта план 24 февраль хьатIаотташ кхоачашъе;

пайда бара квартальни план КПСС XXV съезд хьаелла ди хьатIаотташ кхоачашъе. Из вIаштIехьдоаккхаргда гIишлоймонтажни балхащ дарга бода мах лохбара, электрически йIовхален энерги хьурмат деш дIаахийтара, рацпредложенеш юкъекхахьара чотах;

къахьегама овсарде лакхъяра шин бетта задани кхо процент тIеххкоачашъе;

№ 1 йолча асфальто-бетонни установкана реконструкци е. хIаьта цу гIулакха тIунал лоаттаерг а йоаллаш дом чулувца устройство хьалъен вIашагIйоллем, № 7 йола асфальт-бетонни установка 20 февраль хьатIакхоачаш вIашагIъелда яккха;

еррига объекташ графика тIа лаьрххIача тайпара эксплуатаце дIаяла;

экономически образоване группашка 30 болхло Iомаве; хьалхалатта къахьегама методаш Iомаяра кхо группа вIашагIйоала.

Управлене коллективо тIадиларах кулгаш яздаьд: А. ЦУРОВА — управлене начальника, С. АРСАМИКОВА — парторганизаце секретара.

ХАЛОНАШ ЭША А ЕШ...

Укх деношка Наьсарен района культпросветучреждений болхлоша районни культура ЦIагIа вIашагIа а кхийтта ййцар «1976—78 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха КПСС ЦК XXV съезда оттаяь проект. Цу хьакъехьа гулбенараштa хьалхашка къамаьл дир КПСС Наьсарен райкома секретара А. М. Тутаева. Цо дийцар ийслагIча пятилетке советски халкъа карагIдаьннарех, хIаьта хIанз, иттлагIча, дикала пятилетке де дезарех а, цу хьакъехьа клубайи библиотекайи болх тоабара чакхдаха дезача гIулакхех а. Цига иштта къамаьлаш дир райисполкома культура отдела заведующе нов. Хамхоева, ТIой-Юртарча библиотека заведующе Белоева Розас, кхычар а. Массане дийцар парте культпросветучреждений болхлошка укх пятилетке кхы а доккхагIа дола декхараш хьалхашка оттадарах, болх дIахо тоабара долча наькъех. Цар къаьгта хьадовзийтар дIадахача шера а ерригача пятилетке а районы культура отдела, Яндарерча, ТIой-Юртарча, Дошлакъий-Юртарча, кхыча цхьайолча культура учреждений библиотекайи болхлошта карагIдаьннараш. Массаза а ялташ чуэцача, доакъар Iалашдеча хана кхай тIа къахьегачарна лекцеш еш, книжкай обзораш еш, къахьегама листокаш арахецаш, гойтара агитаци кийчъеш новкъостал дир цар. Цунна цхьана клубай, библиотекай балха хIанз а дукха кхоачамбоацараш да, йоахар цар. Геттара эсала лел Джайрахьарча, СурхотIарча библиотекайн клубайи болх. Цу учреждений болхлой фермашка, бригадашка хилац. Культурно-массова болх ледара бу. Болх тоабара ховдам боллаш дола декхараш белгалдир гулбенначар.

А. САГОВ.

Парте планаш — халкъа планаш

Бизза пайда эцаргба чурча торонех

«МАЛГОБЕКНЕФТЬ» НГДУ ПРОФСОЮЗНО-БОАХАМА АКТИВЕРА

МагIалбикерча мехкдаьттахоша ханал хьалха — 1975-ча шера 16 октябре кхоачашъяьй мехкдаьтта лаккхара шоай ийслагIа пятилетка. Планал совгIа 12800 тонн мехкдаьтта деннал Даьхенна. Къахьегама овсарле лакхъяра план кхоачашъяьй 105,6 процент.

Цу хьоккхамий ларде латт мехкдаьттхошта хьалхашка латта бехктокхаме декхараш толамца кхоачашдара НГДУ ерригача цехий, участкай коллективаш оарцагIйоахаш партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша дукхача лостамех дика вIаштIехьбаьккха дIабихьа организаторски а политически а болх.

Из деррига а белгалдаьккхар: «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект ювцара, мехкдаьттхоша ийслагIча пятилетка баьча балха итогаш яра, иттлагIча пятилетка хьалхарча шера довзонаш къоастадара хетаяь укх деношка хиннача НГДУ профсоюзно - боахама активе.

Докладчикаша НГДУ начальника Н. А. Орехова, профсоюза промкома председателa Т. А. Тебоева, активе къамаьлаш дьраша, мехкдаьттхошта карагIдаьнначун критически мах а беш, къаьстта уйла тIайохийташ дийцар кхоачашде вIаштIехьа ца доалаш дисачох, бизза пайда ца эцаш йисача мехкдаьтта даккхара боарам лакхбе йиш йолча торонех, кердача пятилетка декхараш толамца кхоачашдара де дезачох.

— Тха коллективо ийслагIча пятилетке шийна хьалхашка лаьтта декхараш толамца кхоачашдаьдале а, — аьлар цхьолагIча РИТС-а начальника С. Б. Тебоева — оаха ерригача торонех бизза пайда ийцаб ала йиш яц. Укх тIеххьарча шерашка МагIалбике эттача хьалашка мехкдаьтта даккхара боарам лох ца бaлийтара Iалаьмате боккхача лоархIаме да еррига скважинаш болх беш хилийтар. Масала, оаха тоа а яь болх бе йолаялийтай 20 скважина, 50 эзар тонн мехкдаьтта — иштта да цунах даьнна беркат. Дуккха скважинаш я тха РИТС-е болх ца беш латташ. Иштта да кхыча РИТС-ашка а. Еррига скважинаш лерттIа болх беш хилча белггала дукхагIа хургда хIара дийнахьен буси доаккха мехкдаьтта. КПСС ЦК парте XXV съезда оттаяьча проекта тIа къаьстта белгалдаьккхад къахьегама овсарле, балха эффективность лакхъяра йолаш мел йолча чурча торонех бизза пайда эца безилга.

IалаьмаТе чIоагIа дог гIоздаларца КПСС ЦК проекта тIа белгалдаьха декхараш шоай коллективаша тIаэцарах, хIара мехкдаьттахо уж кхоачашде кийча хиларах, парте XXV съезда сийна тIаийцача кердача социалистически декхарех дийцар шоллагIча РИТС-а начальника Я. Б. Белхароева, скважинаш лаьтта кIаллхара тоаеча мастера Крымаренкос, цхьоалагIча РИТС-а технолога Албогачиевас, мехкдаьтта кийчлечен дIалохийтачен цеха лаборантка Колосовскаяс, кхоалагIча РИТС-а смена начальника А. Г. Трегубова, кхычар.

Активе белгалдаьккхар массехк скважина хьагуча а яьккха сероводород доалла мехкдаьтта хьадаккхара эшар сихагIа вIаштIехьдаккхар МагIалбике мехкдаьтта доаккхилга алсамдаккхара лоархIаме торо йолга. Цу гIулакха эша гIишлош хьалъелга, оборудовани Iалашъелга, болхлой кийчбелга сихде дезилга.

Дуккхача къамаьлаш даьраша уйла тIаяхийтар материально-технически Iалашо ерий, транспорта болх дIахо тоабара дешашта.

Активо тIаийцача резолюце тIа МагIалбика мехкдаьттхоша дег тIара къоабалдеш тIаэц КПСС ЦК парте XXV съезда оттаьча проекта тIа иттлагIча пятилетке белгалдаьха декхараш, ерригача торонех пайда а эцаш уж толамца кхоачашдара кхы а хьинарегIа къахьега дош а лу.

Мехкдаьттхой профсоюзно-боахама активе чIоагIдир КПСС XXV съезда сийна иттлагIча пятилетка хьалхарча шера МагIалбика мехкдаьттхоша тIаийца керда социалистически декхараш. Цар тIа белгалдаьккхад 1976-ча шера мехкдаьтта даккхара план 30-ча декабре кхоачашъе, планал совгIа Даьхенна 1400 тонн мехкдаьтта дала, цох 200 тонн КПСС XXV съезда болх дIаболабеча денга а луш. Керда техника а хьалха латта технологи а балха юкъейоалаярца, керттерча производственни фондех дикагIа пайда эцарца къахьегама овсарле оттаьча планал 0,4 процент лакхъе, 100 эзар сома пайда беш рационализаторски предложенеш а изобретенеш а балха юкъейоалае.

Шеко яц МагIалбикерча мехкдаьттхоша керда пятилетка дIайолалуча шера шоаш тIаийца социалистически декхараш толамца кхоачашдергхилар а парте XXV съезд кердача къахьегама коталонашца белгалйоаккхаргхилар а.

А. БАСИЕВ.

ХЬИНАРЕРЧА КЪАХЬЕГАМЦА ЖОП ЛУРГДА

«1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект чIоагIа раьза хинна тIаийцар Назрановски мельзавода болхлоша. Цу лоархIамерча документа тIа къаьгга туш да советски наьха хьалторо тоаяра партен правительстван чIоагIа йоакхо еш хилар. ДIадахача шера декабрь бетта 15—20 процент лакхделар тха алапи.

Из боккха лоархIам бола документ дийцад тха предприятецехашка, бригадашка. КПСС ЦК проекта тIа белгалдаьккхала яйген кхачани промышленность кердача техникаца Iалашъеш, болх беш йолча производствашта реконструкци еш, къаьнача оборудованена модернизаци еш, боккха пайда луш йола технологически процессаш производствана юкъекхухьаш халкъа боахама цу шаккхе даькъа экономически эффективность лакхъелга.

Уж лакхе белгал мел яьха мероприятеш чакхъяхара заводе пайда эца лерхI укх пятилеткагIа ши миллион совгIача сомах. Заводерча къаьнача оборудованена метта кердадр оттае лерхI, хьалъергья 72 эзар тонна лаьрхIа йола керда элеватор, централизованни лаборатори, 1500 тонн хьоара лаьрхIа емкость хьаергья. Кулгашца деш дола балхаш кIезигдара кийчача продукце складе оттаергья штабельноформирующи машина. Из реконструкци чакхъяьнначул тIехьагIа мельзаводе къахьегама овсарле 20 процент лакхлургья.

Партеи правительстван еча йоакхонна хьинарерча къахьегамца жоп дала лаьрхIад оаха. Тхоай торонашка а хьежа доккхий социалистически декхараш тIаийцад.

ДIаяхача пятилетка задани соахка 20 декабре кхоачашйир тха предприяте коллективо. Крупоцеха коллективо дош деннад парте аргIанара съезд хьаеллача денга кхачалехьа укх шера хьалхарча шин бетта задани кхоачашъе. ХIаьта мельзавода болхлоша социалистически декхараш тIаийцад шин бетта планагIа лаьрхIачул совгIа 100 тонн хьоар даккха а заданел совгIа 60 эзар сома маьха продукци маьхала яккха а. Цу даькъе шерра социалистически яхь йоаржаяьй заводa бригадаша, сменаша. Цар хIара дийнахьа итогаш ю шоаш даьхача къахьегама толамий, пайда эцанза йола резерваш гучайоах. Хьинаре къахьегарца белгалъяьнна я Котиев Мухарбика, Килоев Хьусена кулгалду бригадаш. Парте еча йоакхонна хьинарерча къахьегамца жоп а луш, КПСС XXV съезда сийленца накъагIоргхиларах дог тийша да тхо.

М. ТОЧИЕВ. Назрановски мельзавода болхло.

БIубенна къахьегаш ба

Нохч-ГIалгIай гIишлошеча управлене СМУ-2 меттел вай республикерча гIишлой организацешкарча бригадашта юкъе а эггара дикагIа лоархIарех я Социалистически Къахьегама Турпала Хаджиев Шамсудина кулгалду комплексни бригада. «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха парте XXV съезда оттаяь КПСС ЦК проект чIоагIа раьза хинна хьаллаьцача бригадерча каменщикаша, бетонщикаша, электросварщикаша, монтажникаша шоай торонашка а хьежа керда социалистически декхараш тIаийцад. **Парте аргIанарча съездо ший болх дIаболабеча денга кхачалехьа хьалхарча шин бетта гIишлой-монтажни балхий план дикка тIеххкоачашъе лерхI цар.**

— Тха вIамигача коллективана керте латта коммунист Хаджиев Шамсудин КПСС XXV съезда делегаталла вахийталла партен правительстван тхох беннача тешама хьинарерча къахьегамца жоп лургда оаха, — йоах бригада гIишлошъераша. Из цар тешшаме кхоачашдергхиларах дола сурт хьалхашка отт Грозненерча кхоалагIча микрорайонерa 160 квартира йола цIа хьалдеча къахьегаш бола уж бIаргабайначоа. Пиъ блоках латтача цу цIен хьалхара блок парте XXV съезд хьаеллача денга кхачалехьа хьаьетта а яьккха отделочникашка дIаяла дош деннад цар. Цул совгIа шоллагIча блока йола ларда бала безаш а ба. Бригадерча гIишлошъерех ахаш сихбенна хьалхарча блока шоллагIа этаж йотташ ба, вожаш кийчоя, электросварочни, бетонни балхаш деш ба. Балха цхьа минута зехьа йовра кхераш сихбенна ба уж. Царша яхье баьлча сагна етта кирпишк, маркхал, кхыйола гIишлон материалаш яхьаш шоай машинашца хьатIаух водителаш. Цар хьаена материалаш цхьа-ши сахьат далалехьа дIайолх гIишло хьалъеча. Юкъера лаьрхIача хIара сменагIа норма 180—200 процент кхоачашъю бригада.

Овсаре къахьегарах кхоачамбаь Iеш бац гIишлошъераш. Цар дика кхетаду иттлагIа пятилетка — дикала пятилетка хилар. Цудухьа хIаране тIагIертта къовсам лоаттабу цхьаккха тайпара брак ца нийсъялийтара. Цу гIулакха даим тIахьожам лоаттабу бригадира. Уровномераца хьож из шоллагIча блока йоллаш йола ларда мишта йолл, е еза замечани ю, иштта отвесаца хьеж цу цIен пенаш мишта дотт. Цхьаккха тайпа замечани йоацаш гIишлошъераша болх беш хиларах царна чIоагIа раьза ва кулгалхо.

КПСС XXV съезда къахьегама совгIат кийчдара шерра социалистически яхье баьннараштa юкъе къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба каменщикаш Моргунова Валентина Михайловна, Джабраилова Бердант, Юсупова Малижа, Бабин Аркадий, кхы дуккха бараш а. ХIара сменагIа шишша норма кхоачашъю цар.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) 160 квартира йолча цIен цхьоалагIча блока шоллагIа этаж йотташ ба каменщикаш В. Моргунова, М. Юсупова, Б. Джабраилова.

И. ПЛИЕВА сурт.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЕРГЙОЛА СТИМУЛАШ

(ПОЛИТИЧЕСКИ ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕШАРА СИСТЕМЕ ДЕША БАГIАРАШТА ДОЛЧА НОВКЪОСТАЛА)

Объективно долаш долча материальни моральни хьаштий лоархIам дукхагIа хилийтара, социализми - коммунизми хьалъеча хана низ бола экономически рычаг а я уж дIаоттадара общества белгалара гIулакхаш чакхдаханза даргдац къахьегамцара наьха безам ма-могга дукхагIа совбаккхара, сага, коллектива, ерригача общества къахьегама гIулакхаш хьинарегIа хилийтара.

Стимулировани яхач деша маIан фуд аьлча, из да къахьегама хьокхамаш лакхдарах къахьегама хьинар дIахо айдар, къахьегамах хьахур дикагIен дукхагIен хилийтар духьа болхлошта хьалхагIе лархIа а лаьрхIа, дала а доагIаш совгIаташ далар е уж хоастабар.

Къахьегама хьинар айдара пайда эц моральни а материальни а стимулех. Хьаштий хьисапага — хIаране, коллективни, общественни материальни моральни стимулашка —хьежжа хьахул къахьегамцара хIаране, коллективни, общественни моральни материальни стимулаш а.

В. И. Ленина яздаьд, социалистически революце наха юкъера хьагIоттаяьй къахьегама турпалал духъювла хьаст а хинна дIаэтта Iалаьмате йоккха революционни энтузиазм, яхаш. Цхьабакъда, лоархIам мел боккха бале а, цу цхьан энтузиазма кховчам бац, социализмага довлара, яхаш хьийхад В. И. Ленина, гIирс хьалбе безац «духхьал цхьан энтузиазма тIара, из хьалбе беза сийлахь - йоккхача революце хьахилийтача энтузиазма новкъосталца хIаране безамга хьежжа, боахама хьисапагIа».

Цу геттара нийсача дешашца хьалда хьахьекхай социализм хьалъяра гIулакхa пайда эцийза ца йоалаш хиннача хIаране, коллективни, общественни материальни моральни хьаштийн стимулийн цхьоагIо а хадаргбоаца бувзам а. Цу тайпара В. И. Ленина кийч а яь хьаоттаяьй социализмаи коммунизмаи боахам хьалбара ларде йоахкача принципех цаI. Ленина васкеташ кхоачаш а деш, парте ший гIулакхаш чакхлоах, — аьннад КПСС Программа тIа, — «материальни безам совбаккхара принципах ког гIортолга а еш хьалъе еза коммунизм яхача ленински положенега хьежжа».

ХьалхагIа цIаккха а хиланза йола къахьегамцара материальни моральни стимулаш хьахалийтай социализмо. Экономически стимулирована паччахьалкхенга гIолла ерригача общества, къаьст - къаьстача производственни предприятей хьакъехьа санна, иштта цу коллективай къаьст - къаьстача болхлой хьакъехьа а по чакхдоахача гIулакхашца еш я. Цу хана паччахьалкхен предприятейи колхозийн системе паччахьалкхено теркалъю социалистически предприятейи цар коллективайн шин форма хулаш йола социально-культурни башхалонаш. Экономически стимулировани ю паччахьалкхени кооперативни къаьст - къаьстача предприятеша а кулгалдеча цар органаша а шоай производственни коллектива члений хьакъехьа производственни подразделеней — бригадай, цехий, къаьст-къаьстача фермай хьакъехьа.

Материальни стимулированни — из да эшаш долча материальни хIамашца кхоачам баран общественни производстве болхлоша шоай къахьегамца лоацача даькъаи юкъера белггалара бувзам хьахьоккхар.

Материальни стимулироване керттера форма — болхлошта тела алапи колхозхой къахьегамах тела махи.

Общественни производство айяларга хьежжа Советски паччахьалкхено планагIа лакхду балха барий дуккхача категорей, эггара хьалха кIезигагIен юкъерен мах теларий алапеш.

Юкъера алапи а иштта болх бечун къахьегама овсарлеи квалификации айяларца лакхлу. Масала, болхлойн гIулакхерча наьхен бетта юкъера алапи укх боараме лакхлуш хьаленад СССР-е: нагахьа санна 1940 шера бетта юкъера алапи 33,1 сом, 1950 шера — 64,2 сом, 1970 шера — 122 сом хинадале, 1975 шера 150 сомага кхоачадеш лакхде лаьрхIар из. ХIаьта общественни потребление фондашкара тела ахчей дьготашн цунна дIатIатехача алапи кхы а дукхагIа лакхлургла.

Колхозхойн совхозий болхлойн къахьегамах мах телара даькъе дукха хIамаш хувцаденнад КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинначул тIехьагIа. Ховш ма-дарра, цу шерашка тоъал дукха болх баьб КПСС Центральни Комитетои Советски правительстваи колхозийни совхозийни материально - технически база чIоагIъяра. Цу дерригача хIамаша новкъостал даьд юртбоахама производства доакъой экономика дикагIа дегIайоалаяра.

Колхозашн совхозашн дIахо экономически чIоагIъяро дика аьттув баьккхар колхозхой, совхозий болхлойн гIулакхерча наьхен алапеш лакхдара. Аьлча кхоачам ба, бархIагIча пятилетка шерашка (1966 — 1970 шш.) промышленностерча болхлойн гIулакхерча наьхен бетта юкъера алапи 28 процент лакхденнача метте, совхозашка из 36 процент лакхагIен колхозхой къахьегамах тела мах 46 процент дукхагIен хинна хилар.

КПСС XXIV съездо юрта боахамерча болхлой къахьегамах юкъера тела мах ийслагIча пятилетке а сихагIча темпашца лакхбелга оттадьлар. Колхозашка 30—35 процент е 98 сом лакхбеннаб из, совхозашка иттлагIча пятилетке бетта юкъера лаьрхIача къахьегамах тела мах 30 процент е 131 сомага кхоачаш лакхбеннаб, хIаьта халкъа боахам бIарчча хьаййнача болхлойн гIулакхерча наьхен бетта юкъера алапи 22 процент лакх а дения, 150 сомага дIакхаьчад.

Юрта боахамерча болхлой къахьегамах тела мах дикка лакхбеннаб Нохч - ГIалгIай АССР-е а.

Масала, совхозий болхлой бетта юкъера алапи 1961 шера хиннача 60,1 сомагара 1974 шера 90 сомага кхоачаш дукхагIа хиниад.

Иштта дукхагIа хиннаб колхозхой цхьан сага-денах тела мах а. къаьстта а къахьегамах тешшаме ахчанца мах тела оттабаьчул тIехьагIа денз, хIаьта из геттара шаьра бIаргагу хьалхагIа экономически гIоарал доацаш хиннача лоаман колхозхошка хьежача. Масала, нагахьа санна 1964 шера Веденски района колхозашка цхьан сага-денах дуи бола мах 80 кепиг хиннабале, 1974 шера 3 соми 76 кепиги хилар.

Къахьегамах мах телара формаш бе-бе хилча, стимулировани ю къахьегамах мах телара боарам къахьегамах хьахур алсамдаларца, цун овсарле лакхъяларца бувзаш йолча формо. Цулухьа колхозаштеи совхозаштеи бокъо дукхагIа яла еза продукци дукхагIа яккхарца бола юрта боахама къахьегамхой безам совбоаккхаргболаш, къахьегама овсарле лакхагIа йолаш къахьегаргдолаш йола къахьегамах мах телара форма хьахаржа.

Ховш ма-дарра, къахьегамах аккордно - премиальни мах телара система цхьана хьадаьр юкъа декъар да. Цу системага хьежжа къахьегамах мах тел хьийгача къих юххера а хьахинначох тела аьнна хьалххагIе а оттабаьча маьхаца — хьаьйча продукце цхьа центнер (е ахчанца цун мах) а лоархIаш дика къахьегарах совгIата лур а тIатохаш.

Къахьегамах мах телара аккордно - премиальни система совхозашка оттаяро совбаькхар кхаш лeладеча болхлой материальни безам, цхьабакъда Нохч - ГIалгIай АССР боахамаша цхьана хьийгача къих хьахинцар юкъа декъаш йолча цу формах хIаране шипе хьийгача къих доагIар луш йола форма а яь, гектараш екъара метод юкъейоаланьй, масала, шекара свеклаш кхееча хана. Цхьабакъда дукхагIа йолча хана шоай къахьегамах хьахинначунга хьежжа доагIар дIакхачийтац болхлошка цу методагIа болх беш хилча. Цкъаза цхьаькха тайпара а нийслу, масала, цхьан звене е бригаде болх беш болча къаьст - къаьстача болхлоша къахьегаме доккхий толамаш доах, чIоагIагIа хьувкъаю шекара свеклаш, хIаьта вокх болхлоша из дац, тIаккха, юххера а, цар болх во бар бахьан долаш ший производственни заданеш кхоачашъяц бIарччача бригадо, цулухьа шийна хургйолча тайп-тайпарча гIойленех а йоал, хIаьта доккхий толамаш даьха хьалха латта болхлой иштта шоашта йоагIача гIойленех боал, цар материальни хьашташ белггаларча даькъе эшаду. Царна кхы тIа а боагIаш бола мах бала хала да, масала, шекара свеклаш кхеярга бода мах лохбарах, хIана аьлча болхлоша лелаер цхьа гектар мара яц, хIаьта хIара къаьст-къаьста гектар лелаярга мел мах бода лоархIам баь варгвац.

Къахьегамах телача керттерча маьха бокъонца юкъеяккхIаш къахьегама дикали йоли, къаьстта а цунах бухсоццаш хьахур.

Болх дика барах кхы тIа а мах телар хьийгача къии дикал теркал а еш къахьегамах мах телара система эргайоахаш тоаяра аьттув боаккхача гIулакхех цаI да. Цо новкъостал ду къахьегама овсарле лакхъергйола лоархIаме фактор дегIайоалаяра, квалификаце боарам лакхбара.

Нохч - ГIалгIайчен колхозашкеи совхозашкеи лелаю совхозий болхлойи колхозхойи материальни безам совбаккхара, къахьегама овсарле лакхъяра, юрта боахама продукци дукхагIа яхара, из яккхарга бода мах лохбара новкъостал деш йола къахьегамах кхы тIа а мах тела бе-бе формаш.

Къахьегамах кхы тIа а мах тел доаркашта шура яккхара шера задани тIехкхоачашъярах, бе-бе ханаш йолча Iаьсашта дулх тIадеттадалийтара план тIехкхоачашъярах, шурий хьоанал совъяккхарах, хьайбаш тIера ца доалийташ леладарах, духхьал продукци дукхагIа яккхарга дIадолар кIезигдарах, и. кх. дI.

Цхьабакъда белгалдаккханза даргдац, тракторашн тоаярай тракториташа баьча балхах телен хьахийца ахча кхоларах механизаторашта кхы тIа а мах телара дешаш хIанз а кхоачамболаш къоасталаь даьннадац республикерча дукхача колхозашкеи совхозашкеи. Из бахьан долаш дукхача боахамашка хIанз а сов дукха ахча дIаухийт юртбоахама машинашта текущий капитальни ремонташ ярга. ХIара шера капитальни ремонт ца еш болх беш бола тракториташ хIанз а кIезига ба. Цу деррригача хIамаша хьахьокх хьахийца ахча кхолар ловш бола механизатораш хIанз а кхоачам болаш ца хилар.

Къахьегамах кхы тIа а мах телга къахьегамах доагIар дIадалара эггара шерагIа яьржа форма а хинна дIаотта еза. Нагахьа санна къахьегамах тела керттера мах наггахьа мара а керттерча даькъе лакхбаларгахьа мара а хувцалуш бецe, къахьегамах кхы тIа а телаш бола мах хадданза кердабахен лакхбалагахьа санна, иштта лохбаларгахьа а хувцен безаш ба къахьегамах хьахиначунга хьежжа.

Социалистически боахам лелабара практике моральни стимулироване масса тайпара дукха формаш хьахиннай. Къахьегамцара моральни стимулаш — юрта боахамера болхлой масса тайпара хестабар, царна сийлахьа цIераш телар, социалистически яхье котваьнначун сийна байракх, урагIа яхийтар, производстве хьалха латтарашта даькъала бумаш телеграммаш кхахьийтар, и. кх. дI.

Къахьегамцара моральни стимул лаьрхIача болхлочой бокхкача лоархIаме я цуннен цун кулгалхочови юкъера юкъ-моттиг.

ХIанз чаккхйоанкхаш йолча экономически реформо, производственни коллективай бокъонаш цар гIулакхашнара демократически хьисапаш шер а деш, кхы а дукхагIа лакхбу кулгалхочун лоархIам, юкъар[illegible] ... коллективана [illegible] обществана [illegible] цун бехкамкхам. Болхлой лархIарой терко яроп цар дог оттийт обществана пайдаца гIулакхаш чIоагIагIа хьинар айдаь чакхдаха. Социалистически общества кулгалхочоан карарчоан юкъера юкъмоттиг лер тIа хилара керттера принципаш я производства гIулакхаш дика лийлача цхьатарра дика хетар, юкъара декхар кхетадар, вIаши тешаш цхьаьне яхар, шоллагIчо кхетадеш хилар. Цу тайпара юкъмоттиг а йолаш кулгалхочо яхар дар болхлочои коллективои кулгалхочун сий дар да.

Коллектива кулгалхо шийца цхьана болх беча новкъостий терко ем царна фу эш хоаши хиларо коллектива барт дикагIа вIаштIехьбоаккх, шийна тIадиллача гIулакха хьалхара хIара болхлочун бехктоккхам лакхбу. Болхлоша яхачунга ладувгIаш цар хьашташ кхетадеш харо сатайнна болх бергбола, гIулакх бIубеннен корта болаш леладергдола хьал оттаду коллективе, моллагIча халонех дика лоархIаяла низ кхоачаргбола, барт тайнен кхоаттенен йола бIарчча инька организаци а йий беррига болхлой чулостабу. Карарчарна администратор хийтта ца Iеш, шоай хьехархо а, балхах сихагIа кхетара, цу коллективера дика традицеш дIаIомаяра шоашта новкъостал де лаьрхIа вокхагIвола новкъост а хетаргволаш хила еза хIара кулгалхочун оамал.

Социализмагара кIезиг-кIезига довлаш коммунизмага довлача юкъагIа къахьегача адамашна наьха санна доккхий хIамаш хьадех кулгалдерашкара — культура, знаней, эзде-ла, инициатива, принципиальноста даькъе.

Опыто хьахьокх, кхетаме кулгалдар, материальни моральни стимулаш нийса уйла а еш цхьана таръяр, хоастора тайп-тайпара формаш кхетаме юкъейоалаяр боахама производственни гIулакхаш тоадерг-долча керттерча факторех цаI хилар. Тешам болар духхьал укхаза хьаотт къахьегамхой творчески хьинар айдарген инициатива шерърген вугаш йола хIаране моральни стимул а хиле. Дика ховш да, пахапарча бувзама, царна дегIала ваха, цар яхар кхетале, шийх цар тешам болийта хара В. И. Ленина мел боккха лоархIам баьб. Кадрай терко яр — напашара бокъонца йола социалистически оамал дикагIча тайпара хьахьоккхар. ХIара сагага дIаккхача хар, цун вахар бIаргагори кхетадари, нагахьа санна эше, новкъостал дар а моральни стимулироване Iалаьмате лоархIаме цхьа дакъа да.

Коммунизм хьалъяр духьа лоаттабеча къовсаме толам боаккхаргбараш, бухсоццача кхаьчача, болхлойи колхозхойи коллективаш я, хIаьта из толам балга цар шоайла творчески новкъостал дарах, сакхетам лакха болаш, боахама дай шоаш хилара уйла йолаш уж хиларах тийша да, материальни рузкъа хьаде коллективашта тешам баларо царех хIаране бехктоккхам лакхбу, дикача оагIорахьара влияни ю производства да хилара дика уйла дег чу йоссаяра.

Моральни стимулироване воздействи чIоагIагIа елга дукхкача хьале из ший ханнахьа юкъеяккхарах, цун формаш методаш бе-бе хиларахи эргайоахаш тоаярахи, хадданза беча массово - политически балхах тийша да.

Юртбоахама производство дегIайоалаеча хIанзарча ханъюкъа чIоагIагIа лоархIаме да моральни а материальни а стимулех шерра пайда эцар. Уж шоайла цхьана нийса таръяр дIахо а бокхкача лоархIаме хурца юртбоахама производства экономика сихагIа дегIайоалаяра, колхозашкен совхозашкен къахьегама овсарле лакхъяра, советски халкъа хьал-торо дIахо тоаяра.

Л. КОДЗОЕВА,
КПСС Нохч - ГIалгIай обкома политически дешара ЦIен заведующе заместитель, экономически Iилмай кандидат.

Башкирски АССР. «Уфимкабель» яхача завода коллективо паччахьалкхен дикала Знак йолаш продукци арахецаш республике промышленносте эггара тIех хьоккхамаш долаш къахьийтад.

Чаккхъяьннача, коллективо ханал хьалха кхоачашъяьча пятилеткагIа заводе цхьаккха рекламаци енаяц. 54 тайпа изделеш (ерриганенех 57 процент яраш) паччахьалкхен дикала Знак енна я. Из боккха толам — продукци дикала управлени яра система балха юкъе а йоалаеш из эргаьккха тоаярах хьахинна хIама да. Предприяте чIоагIа тIахьожам лоаттабу ерригача технологически операцей режим нийса лелаяра. Производство дIахо а технически эргаьккха тоеш я. ЧIоагIа теркам тIабохийт унификации стандартизаци яра. Цу даькъе баьча балхах хьахинна пайда кIезига бац.

Социалистически яхьа итогаш еча хана хIара цеха керттерчарех хьоккхам лоархI продукце дикал. Предприяте болхлошта юкъе шерра яьржай яхьа керда форма — «Отличник качества» яха цIи йоаккхилга. ИттлагIча пятилетка керда доазонаш белгалдеш «Уфимкабела» коллективо лаьрхIад 1980 шерага ерригача продукцех 90 процентал кIезигагIа йоацар паччахьалкхен дикал Знак йолаш арахеца аьнна.

СУРТА ТIА: навивщицас Н. Сунгатуллинаси (аьрдехьара яр) вальцовщицас Л. Гришинаси шоай клеймо а йолаш продукци дIатела бокъо яьккхай. Уж болх беш ба радион телевизионни аппараташта, бытовой электроприбораштa эша кабель беча цехе, хIаьта цу цеха коллектив паччахьалкхен дикала Знак йола продукци дукхагIа арахецара тIехьа заводе йоаржаьча яхье хьалха латташ а я.

В. ВОНОГА сурт.
ТАСС фотохроника.

Москва. Керда шу хьа тIа кхоачача бус «Серп и молот» яхача Московски завода мартеновски пишкашта юхе къахьегама вахте латташ яр коммунист В. Е. Мильнер керте латта металлургий смена. Цу смене болх беш ба цIи хеза бола мастераш... Мартеновски пишкаш йоагача доалла тата да хозаш. Шена а лерттIа а болх беш я еррига агрегаташ. Команда лу: «Хьахеца»! Кхехкаш долча, цIийдешна арадоагIача металло сийрда йоакх литейни зал.

КПСС XXV съезда сийна тIанийцача декхарий чотах графикал а хьалха арахийцай керда-ча пятилетка цхьоалагIча шера тIехдикача болата хьалхара тоннаш.

СУРТА ТIА: мартеновски цеха металлургаш (аьрдехьара аьттехьа) сталевар В. В. Клюев, сменни мастер О. И. Искаков, сталевар И. И. Федин, смена начальник В. Е. Мильнер, сталевар И. Ф. Вавилов.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

НАЬХА ХЬАШТАШ КХОАЧАШДЕШ

Ерригача советски наха санна укх деношка КПСС XXV съезда къахьегама толамашца накъа баха лерхIаш хьинар совдоахаш ба торговле болхлой. Парте советски халкъа хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча диаза дакъа лаьцар дIадахача шера «Малгобекнефта» НГДУ ОРС-а коллективо а. Масала, товарооборота шера план 104,5 процент, вешта аьлча 11 ди хьалха кхоачашйир цо. ХIаьта товараш дохкара план — 17 ди хьалха.

ТIанийца доккхий социалистически декхараш гаьнна тIехкхоачаш а деш ОРС-а торговлен юкъарча кхачани болхлоша низ тIабахийта хьийгача къих хьахиннад из беркат. Цу лоархIамеча гIулакха дикагIа къахьийгарех я №№ 9, 28, 5, 3, иштта кхыйолча тикай коллективаш. Цахаддаш товарооборота планаш тIехкхоачашъеш, санитарни советски торговлен бокъонаш телха ца еш хьайоагIа уж. Цул совгIа, хIамаш эцараша Iемерза, царна дукхагIа эшача товарий хьалхе лоархIам а беш хан-ханнахьа тIаккхухьаш ба лакхе белгальыхача тикай болхлой. Лоацца аьлча, мел эшача ассортиментех товараш хилийтара хан низи кхобац цар. ХIаьта цу тикай заведующеш М. Костоев, Ю. Хидиров, Ф. Булгучева, Д. Хашиев, кхыбараш товараш хьада баха Грозне, Нальчике, кхыча моттигашка бIарго йиш я. Иштта цу гIулакха масазза а кийча ба шофераш М. Евлоев, А. Долаков, тракторист Х. Дзортов кхачан товараш чудолча склада болхло М. Цимбалова дукхха кхыбараш.

Белгалдаккха деза тха ОРС-а коллектива балха хоадам болла кхоачамбоацараш долга а. Цхьайолча коллективаша кхоачашъяьяц шера планаш, телхаяьй торговле бокъонаш. Бакъдар аьлча, цу дIахо ла йиш йоацача гIулакхашца къовсам лоаттабу ОРС-а коллективе. ХIаьте советски торговле бокъонаш телхаеши эцаращца гIожа къамаьлаш деши болча цу болхлошца лоаттабу из къовсам дIахо чIоагI а беш лакхбанза баргбац торговле болхлошцара политико - кхетама болх. Масала, товараш дохкара планаш кхоачашъяьяц М. Мержоев, А. Богатырев, Л. Юдина керте латтача №№ 3, 10, 12 йолча тикаша. Укхаза во вIаштIехьдаьхад наха дукхагIа эша товараш довзара, эцараштa гIулакх дара культура лакхъяра балхаш.

Практико хьахьекхад кулгалхоша болхлошца цхьа барт а болаш болх беча торгови предприятешка тIанийцача социалистически декхарех лерттIа лоархIабеш дика толамаш доахилга. Тха торгови балха эффективность лакхъелга, дика продукци арахецара — из керттерча даькъе торговлерг складаш гIийлош дукхагIа пайда хургболаш лелаелгах, товараш талхаргдоацаш лоеттадарах, торговле дикагIйола методаш дукхагIа юкъеккхьарах, хIама эца баьхкарий ха вIезигагIа йоа а еш цар хьашташ диоза кхоачашдарах латт.

Цу тайпара 1976 шера хьалхарча деношка денз дукхагIа товараш дохкалга вIаштIехьдаьккха ца Iаь балха хьокхамаш дикагIа хилара уйла еш а хьа оаза хIара торговле болхло.

Хоалета дац укх деношка ОРС-а коллективага дукхагIа низ бенна хетилга. Дукха хьойлашаш партийно - профсоюзни комсомольски актива цхьана хиннача собране 1976 шера тIанийцача социалистически декхарша беннаб из низ.

ИттлагIча пятилетка хьалхарча шера план, город Малгобеке бахача наьха хьашташ кхоачашделгеи торговле культура лакхъелгеи чIоагIа тоа а деш 29 декабре кхоачашъяра керда социалистически декхараш тIанийцар тха коллективо. ТIаккха планал совгIа 100 эзар сома товараш дохка вIаштIехьдаргда тха. Иштта КПСС XXV съезда сийна укх шера хьалхарча шин бетта планаш 24 февралe кхоачашъе а лаьрхIад коллективо.

Бахача наха торговле гIулакх дара боарам дIахо лакхбара иттлагIча пятилетка хьалхарча шера оаха керда хьалъергья кхачани промышленни товараштa — 2, кулинарни нед ... — 1 тикаш.

Нагахьа санна тхона товараш хьаккхухьийтача Грозненски хладокомбинатера, «Росбакалее» конторера, «Рособувторгера», «Роскультторгера», Сунженски даьтта доаккхача заводера, УРС-а торгово - закупочни базера товараш централизовании хьатIакххьара гIулакхаш вIаштIехьдоаxе бахача наьха хьашташ кхоачашделга, торговле культура лакхъелга укх шера чIоагIа дегIадоагIаргда тха ОРС-е. Иштта доккхий балхаш дергда самообслуживани яха керда форма балха юкъеяхьара а. Вешта аьлча, шу чакхдоаллаш 43 процент тикаши юкъарча кхачан предприятеши цу формах болх беш хургья.

ХIанз «Малгобекнефта» НГДУ ОРС-а коллективана хьалхашка латт балха темпаш лох ца йолийташ города къахьегамхошта дикагIа гIулакх деш хьамсарча Коммунистически парте XXV съезда накъадахарца дувзаденна дола керттера декхар.

М. НАЬЯСОВ,
«Малгобекнефта» НГДУ ОРС-а начальника заместитель.

КХОХКАМ КIАЬДБАРИ АНТИКОММУНИЗМА ИДЕОЛОГАША КХЕСТАДЕРИ

Машар безаш бола арахьарча политика ленински никъ Советски Союзо деррагIа чакхбахарах, КПСС XXIV съездо оттаяь машара Программа кхоачашъеш хиларах дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбаларга, дунен тIарча хьале дикагIча оагIорахьа хувцамаш хиларга кхаьчад гIулакх. Уж хувцамаш бокъонца бакъдеш дар исторе чухь шийна нийсса кхы цхьаькха дбацаш хинна, Европерча кхерамзаленнен цхьана гIулакхаш леладарен йолча Совещане ТIеххьарча актана кулгаш яздарца чакхдаьнна 33 европейски паччахьалкхен, США-и Канадаи кулгалдеча деятелий Хельсинке хинна вIашагIкхетар.

Дунен халкъашта юкъерча арене низий соотношени хувцаяларца дувзаденна капиталистически дунен тIарча кхетамца уйла еш болча буржуазни деятелаша бакъду, «шийлача тIема», дунен кердача тIемага йовлар кхерам болаш йолча тIема политически конфронтацей политика шоай мехкий халкъашта меттел. цар хьаштий гадоахаш йолча болхлой класса исторически кхелашта а ше ма-ярра кхераме хилар. ГIулакх кхохкам кIаьдбаргахьа ластаро буржуазни политически низий лагере шоаш доагI - доагIача моттигашка уж дIанийсдалара процессаш кхы тIа а чIоагIъяьй, хургдолчох дикагIа сакхувш болча доалдеча класса викалашка теркам дукхагIа тIабервзабайт дунен тIа хулча хувцамашта, кердача хьалашка дикагIа тардургйолча тайпара хувцийт царга шоай тактика.

Цунца цхьана, кхохкам кIаьдбара даькъера толамаш дезаденнадац реакционни уйлаш йолаш болча буржуазе аьттехьарча ткъама викалашта. Кхетадеш да, Хельсинкера Совещани хиначул тIехьагIа цхьа моллагIа вола буржуазни политически деятель е буржуазни газет кхохкам кIаьдбара гIулакха духьала хьашт долэ атакаш е лоархIабеш ца хилар. Цар кхетаду, кхохкам кIаьдбара толамаш сов реальни хилар а гуччахьарча оапашен меттIаьлешен шоай автораштa меттахьа тохаргйолга а. Цулухьа хIанз чIоагIагIа цар йолаяьй цар ерригача Европа юкъарча Совещанех хьахиннарашта духьалара пропагандистски кампани. Цунна юкъелахад тайп-тайпара идейнии политически уйлаш йолаш, дикка хIама отташ дола низаш.

Къаьстта чIоагIа тIема уйлаш чуехка хьувз шоай йиззача бокъонагIа антикоммунистически яха цIи лелаеш дола буржуазни гIозараш. Масала, Колумбийски университета профессора Збигнев Бжезинске «дIааьнначох тешаш» бола европейцаш унзара боах, Советски Союзо Малхбузена гарга шийна «совлепаш» йоахаш дола лоит хьаду кхохкам кIаьдбара политико яхаш. Из де вIаштIехьдаьннад, йоах цу «советолога», «Малхбузенцарча юкъарчал доацпаш йолча ший къаьпарча конфронтаце политикапа меттел СССР-о из йохаяра политика йолаяьндаь. Тахан Малхбузера СССР влияни чIоагIагIа хул къовсам лоаттабе хала дола чухье кхетамца бухьяккхар бахьан долаш. «Цунах, Бжезинскена хетачох, кхетаде доагIа: моллагIча- хIаманна а СССР-ца барт вIаштIехьбоаккхаш хилча, бухсоцача кхаьчача укх тайпара оттаде деза дош — е социалистически мехкашкарча политически вахара капитализмагахьа эволюци елга (кхыча тайпара уж «мукъадаха» йиш ца хиларах), е «шийлача тIема» юха тIагIолга, «аттача наькъа тIара халача наькъа тIа довлилга».

Ма-дарра аьлча, цхьаккха керда хIама дац Бжезинске яхар. Малхбузенна вахаро тIехьашка кхесса селхацара политика, «низа позицера», дунен халкъашта юкъера кхохкам ирбара политика кайолла гIерт из.

Цу цхьан ханна малхбузехьарча кепайоазон тIа хьалъоттаяьй эггара дикагIча тайпара капиталистически Малхбузен хьашташка хьежжа я яхаш йола «кхохкам кIаьдбелга юхаэза» теори. «Нью-Йорк дейли ньюс» яхача гарето ший редакционни статья тIа укх формулаца хьаальнал цун маIан: «герз бе деллача дунен», тIема низ алсамбаккхара, «низаш цхьатара а леладеш» цхьан боарам тIа латтара политика. «Кхохкам кIаьдбелга юхаоззара теоре автораш тIема блокаш, къаьстта а НАТО, чIоагIъяра, сихдаь герз хьадара политика бехказа яккха гIерт.

Пекино хьалхестабу антикоммунизма идеологаш. Китая маоистски кулгалхоша, ма-дарра аьлча, шоай гIулакхаш хийрагIча реакце низашца дийзад, милитаристски гIозараш тIагIертта хьалха тетт цар Советски Союзаци кхыча социалистически мехкашцей «халагIа бола никъ» чакхбахара, НАТО тIема блок ше йолча йитараи чIоагIъяраи, ВIашагIкхийттача Штаташна айхагIа тIемаполитически цхьоагIо леларя тIахьехам бу. Пекин чуйнна империализма харц мерз бекабеш я, тайп-тайпара общественни строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхара принципашта духьала а ювлаш, бокъонца долаш дола исторически хIамаш харцдарца Советски Союз «США-ца барта а яха», Европен дунен кхыйола регионаши лоалла оттае гIертача агрессора метте дIаоттае безам а болаш.

Буржуазни идеологаш капиталистически мехкаша машаре дахара принципаш бакъъяь тIаэцар социализмана ка ялар санна хетийта гIерт, цар, шоай аргIашна, дIадех, «кхохкам кIаьдбаларах» белггаларча условех ший тайпара мах луча кепара политически идеологически доакъошка вIаши ка дулга.

Цуница дувзаденна кхерамзаленнен цхьана гIулакхаш леладаран йолча ерригача Европа юкъарча совещане итогашта гоннахьа ира идеологически къовсам болабеннаб. Цу деша КПСС-еи Советски паччахьалкхени позици бокъонца кхетаеш я. Идеологерен общественни системашкарен башхалонаш дIа ца а йоахаш, Хельсинке яь вәIадаш Европерча дерригача халкъий хьашташа ма-яххара я. В. И. Ленина кийчъяьчен юххьанца деиз ше хьабахьача берригача исторически наькъа тIа Советски паччахьалкхено хьаллоаттаяьчен халкъаш машаре дахара а дунен халкъашта юкъе цхьана гIулакхаш леладара а, машарен паргIатони принципаша ма-яхара я уж.

КПСС-а хетачох, машар чIоагIбар духьа лоаттабеча къовсаме цхьанна тайпара ха йоае, сатийна Iе, фел йоае мегаргьяц. Кхохкам кIаьдбелга бокъонца чIоагI а даь дIаоттадар — Европе машар бокъонца чIоагI а баь дIаоттабара де мел дезачун маIан да. Цулухьа да Советски Союзи социалистически содружества кхыдола мехкаши кхохкам кIаьдбара процесс кIоаргъяр, из бокъонца чIоагI а яь дIаоттаяр, юхаластаргйоацаш яр духьа шоайла вIаши айхха дувзаденна дола дукха декхараш кхоачашде — политически кхохкам кIаьдбелга тIема кхохкам кIаьдбарца дIакхоачашде, хьадеш латта герз сацаде а хIаьта цул тIехьагIа

КЪАХЬЕГАМО ДАЬККХА СИЙ

Шорттига маIарах пIелг а теха хьичуяьлар директора кабинете Погорова Сосламбека Люба:

— Арсамак Арсамакович, са безам бар заводе болх бе...

— Балха говзал малагIа я хьа? — хаьттар директора.

— Са-м цхьаккха кулга-говзал яц, цхьабакъда, са безам бар монтажница хила...

Из дар итт шу хьалха. Цу хана болх беш яцар цхьайола цехаш мара, урагIйолхаш латтар завода корпусаш. Цига болх бе йолаелар Люба а. Цхьабакъда дукха баьзар цо цига болх. Завода эшаш бар токараш — дIаоттаеш латтар керла станокаш. Цига ученицалла балха яхар из. Денгарадента токара говзал кIоаргагIа Iомаеш башха-дика производственница хилар цунах. Цун кулгашца хьа па еш станока тIа цхьа шпиндель мара йисаяц, ерриге электромашинкай кхеттий маьженаш ше хьайора цо. Шии шера дика кулга говзал Iомаярах цунна елар кхоалагIа разряд. Шийна карагIдаьнначох кхоачамбаь Iеш оамал яц цун. Ший къахьегама толамаш кхы тIа а тоадеш хIара сменагIа нормаш 130—140 процент кхоачашьеш хьинаре къахьегаш хьаенай из токара болх беш мел йолча хана, хIаьта ше де ⋅ дар сиха дарал совгIа цIена, тешаме ду цо, продукци дикагIа хилийтара даим терко ю. Кхыметтел кхыча мехкараша хьаьь оатхал мишта яьй па хьежача сатем хилац Любай.

Коммунистически къахьегама ударник я Погорова Люба. Атта яьккхаяц цо из. Цул совгIа завода сийлен книжка тIа йихьай цун цIи. Шийна уллув къахьегаш боахкача новкъостий гIулакхаш теркаллеш, эша гIо де оарцагIйоалаш хьайоагIа из. Дика хет цунна ший новкъосташа дика болх беш хилча.

ТIехдика производственница хиларал совгIа хьинарс дакъа лоац цо общественни балха тIа а. Из каст-каста го йиш я кхалнаха юкъе беседаш еш, фу эш, мал эш хьожаш, къаьстта тергo ю цо КПСС Нохч-ГIалгIай обкома X-гIча пленума интернациональни атеистически балхах бола соцам кхоачашбара.

Ишта дика производственни а общественни а болх барах 1973 шера коммунисташа шоай мутIарашка дIайийцар Люба. ХIанз дукха ха йоацаш Назране хиннача VIII районни конференце, цул тIехьагIа хиннача XV Нохч-ГIалгIай областной партийни конференце делегаталла хержа хилар из.

Любайна дика хов шийна ховр кIезига долга, цудухьа цо яьккхар Брянски машиностроительни техникум, дика кулга говзал хиларах тIахьожама технически отдела сменни контрольни мастералла хьожайир Люба.

А. САГОВ.

М. МУСАЕВ

СИЙРДА НИКЪ

(ОЧЕРК)

ШАЬЛАРА араяьнна сиха йода тха «Волга». Наькъа аьтта оагIорахьара баьццара хьу, лоамаш юхатIехьешкахьа удаш санна хеталу.

Курчалойна тIехдовл тхо. ХIанз наькъа аьрда оагIорахьа тхона нийслу цхьатарра тоаенна латтача хьажкIий аре. Аккан гIийла хьекхача михо теркадеш яIа доах лакха урагIдахача канаша.

— Ломалиева звенон кха да ер, — аьнна мешина чура кулг дIахьекхар тхоца воагIача парте райкома болхлочо. — Кхы цхьан-шин моттиге а да цун дIадийна ялат...

Майртуп. Тхо юрта чудоалаче хана, гола а тека, дIадийрзар оаха беча наькъа дIоахала илла хьажкIий кха.

КПСС XX-ча съезда цIерагIча колхозе ремонтни мастерске коа тхо кхоачаш, «ТIеххьа воагIаш ер Iаьла ше а ва-кх вайна», — аьлар тхьовре къамаьл даьча, соца наькъа ваьннача.

Машин а соцаь, Iодессар тхо.

Юккъерча дегIара, балха барзкъа дувкаш вола из саг тхона тIаэвера.

— ВIаши салам-моаршал а денна хаттар деьчул тIехьагIа:

— Нохчаша вувца турпалIабла-м вац хьо? — аьлар аз бегашта.

— Вац. Со хьажкIаш кхеча комплексно-механизированни звенора Ломалиев ва, — аьлар цо аз беча бегах кхийтта.

Шин даькъа декъаделар тхо: сон Iаьпеи хьажкIий кхай тIа дахар, вожаш — кхычахьа. Сиха дIакхаьчар тхо. БIаргкхилал чIоагIа товенна латт хьажкIаш, гIадемаш хеьнара даьхад царех хIеранех хIана яц аьнна летача шиъ-кхоъ йолча езача хьажкIаше.

Дунен тIа эггара хьалха араьннача говзалех эггара къаьнагIьяр ялат кхедечун яр я. Цудухьа эггара сий долашагIа а наха эшашагIа а вола говзанч ва из. Бакъда цун болх геттара хала а чоалхане а ба, хIана аьлча, цун къуеса деза тIенийслуче йовчашца, йокъалца, хьалха йоагIача шелалца, йоа делхаш е ца делхаш а доагIача Iенца...

— Ма-бакъда из, — аьлар Iаьлас, цох тоам хинна, пIелгаш вIашка ца кхоачийташ дола хьажкIий гIад бе а делла.— Геттара чIоагIа къахийгад оаха укх шера ераш мишта хьалкхееш: бIаьсти тIехьаьлар, боарам хиллал йоачаш хиланзар. Хий дуллаш доацача тха кхешта низ баьб цу хIамаша.

Из ховш, хьалха а санна, дIадахача гурахьа хIара гектара тIа пхипха центнер аммиачни селитре, ялх-ялх центнер гранулированни суперфосфат тоссаш, кхо дуллаш, ма-доаггIара кIоарга лаьтта оахаш, балхаш дир. — ХьажкIаш хьувкъаяра шоаш даь агротехнически гIулакхаш хьалха-тIехьа ма-доаггIара дувцар сона Iаьлас. — Хен-ханнахьа кхозза мекха баьккхар. Гербицидаш етташ химически оасар дир, шозза культиваци йир.

Масса хIамана сага кулг тIакхачар эш. Бакъде саго тохаш дола кулг а тайп-тайпара хул: дог долаш а дог доацеш а.

— Тха звенос дог цIена кулг дийттад акхарех дIаювш а оасар деш а. Цудухьа дIаювш аьннар чуэцаш корорга мотт сона, — аьлар Iаьлас.

— ХьажкIаш дIаювш фу лаьрхIадар оаш? — хетт аз.

— ПланагIа гектара тIара 28 центнер фуалъяьхача хьажкIий яккха езача 50 центнер яккха декхар тIаийцар оаха. Из хул оаха соакка чуийцачул 10 центнер гаргга дукхагIа.

Масса земадахь, масса хана ахархочун дег тIара цIаккха дIа ца доалаш хьадовгIа юрта боахама моллагIа культура хIара шера хьувкъаяр, ялат дукхагIа даккхар.

Ховш ма-хиллара, укх тIехьарча шерашка Iалама хала хьалаш ийттар ахархошта хьалхашка вай республике.

Низ болча ахархой цхьа дакъа да Ломалиева кулгалдеш хьажкIаш кхеерий звено. Цунна юкъе ялх механизатор ва юрта боахама масса тайпа болх бе а ховш.

— Iаьла, масса гектар я шун хьажкIаш?

— Йиъ бIаь гектар. Царех 250 гектар ялатийна дIайийна я, вожаш — силоса.

— ХIанз вай юкъе латтар «Одесская-10» яхача фух хьажкIаш я. «ВИР-42» яхараш кхычахьа я.

Сан Iаьлийн къамаьл хинначул тIехьагIа гучадаьлар Ломалиев ахархойх хьаваьнна хилар. Иттара ваьлча нанен дан деннад цун. Цул тIехьагIа шера берий цIагIа хиннав из...

Механизаторий курсаш чакхъяьхачул тIехьагIа тракторист волаш болх баьб. Эскаре гIулакх даь цIавеча саг йоалаяьй.

Майртупе цIавеначул тIехьагIа шин шера болх баьб цо комбайнер волаш. ХIанз ше волча колхозе тракторист волаш хиннав юххьанца. ХIанз шийга йола звено вIашагIтехай цул тIехьагIа.

— Темирхан цIакхаьчав, — аьнна, ше хинначул а гIадвахар из. — Тха колхоза председатель.

Сихача болерагIа тхо долчахьа хьатIавоагIа дегIа тенна къонахи духьал долхе тхон вIашагIкхийтар хьажкIаша гола токача...

Ер колхозо агрономически тохкамаш ду цхьа участок сона хетайолийташ дар юрта боахама Iилмай кандидата Албаков Темирхана шоай гIулакхаш, шоай нах бувцаш даь къамаьл.

— Мишта хет хьона укхан хьажкIий ер участок? — тхо хьадаькхача оагIорахьа корга лостабир председатела.

— ХьажкIаш але хIама доацаш дика я,— аьлар аз.

— ХIаьта вож участок ер а йицъеш я.

— Цига хьежаче ераш хьебергбий - теш вай? — председатела фу хет хьажа велаo звеньевой. — Делкъел тIехье д-кх вейна.

— ХIама дергдац, — аьлар председатела, — хала дале а хьожаргдар вай цига, укх сахьата юха доагIаргда.

Сихха воленна председательски «ГАЗ-69» тIа даьхар тхо Темирхана.

— Ер да Iаьлий звеной «ВИР-42» яка хьажкIаш йола кха.

Бос лепаш, хоза тоаенна латтар хьажкIаш! Тхона юкъера лакка Албаков а гIадамашта аханахьа кхачацар.

— Ераш укхаза дIайийча дика хьувкъяргйолга хайнар тха Iилмахо Темирхан ва. Бакъ лийннав. Укхаза йийна яларе дIаре одесски сорт хIанз шоаш йолчарех аханега ца кхоачаш хьувкъаргьяр. Мух дукха хьенх укхаза.

Iаьла вар из къамаьл даьр.

— Из бакъда, — цун дош чIоагIдир Албакова, — «ВИР-42» йокъал дика лоvш я. ХIаьта а хьажкIаш иштта дика хьувкъаяьраш Iаьлеи цун новкъостийн ба.

— Звеноцара Туршиев, Эльдаров, Жамуев санна бола нах бецаре сачох хIама хургдацар, — аьлар Iаьлас.

Хахка кийчдаь дой санна, кийчъяь латтар звенон ялат чуэца, силос йоаккха комбайнаш, кхыйола техника.

Ялат кхедеш санна, хьинаре дакъа лоац Iаьлас общественни вахара юкъе а. Из парте райкома, шоай колхоза правлене, партбюро член ва. Из колхозхой Еррисоюзни III-ча съезда делегат хиннав.

Вай партеи правительстваи доагIаш тийннача совгIаташа къегабеш ба Ломалиева накха. Цу тIа леп Октябрьски революце, «Знак Почета» орденаш, дукхха медалаш. Цунна еннай сийлен грамоташ, яхье котвалара знакаш, кхыдола совгIаташ. Уж дукха да.

Ялат кхедара кхо мул хулга ховш ма-дий: ялат дIадер, кхедар, чуэцар. Царех хIара мул ши-ший лоархIам болаш ба. Бакъда эггара бехктоххамегIа да ялат ца дойташ каннахьа чуэцар, хIана аьлча, кхедаьдар аьнна ялат хилац цох, чуийца Iо ца оттадича.

Ломалиева комплексно-механизированни звенос ткъаь дийнахьа хьажкIаш чуийца яьхар. ЛийрхкIача тайпара хIара гектара тIара 50 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуийцар! ХIаьта пхе шера задани соахке а, вешта аьлча диъ шера, кхоачашъяьй цу звенос.

Республика партийни, советски, профсоюзни организацей кулгалхоша из толам баккхарца даькъале бийцар звенон членаш.

Шаьла ваха волаш, цига юрта боахама хьалхалаттарий совещане вайра сона Ломалиев.

— Iаьла, фу дуденнад шун звенон укх шера, — аьнна аз шийга хаьттача:

— Во дац тха гIулакхаш, — аьлар цо. — ХIанз КПСС ткъаь пхелагIча съезда даха ма-доаггIара накъадахара, итт лагIча пятилетка хьалхара бIаьстн йизза кийчо яь дIайолаяра беррига низ тIабахийтаб оаха.

Иркутски область. Братски алюминиеви заводо арахеца продукци ше дика хилар хьахьекха я. ИйслагIча пятилетке ший проектни мощностага кхачай предприяти.

Арахецаш долча металлах 80 процент паччахьалкхен дикала Знак йолаш да.

КПСС XXV съезда яха майоаггIара накъаяха гIертача БрАЗа коллективо планал совгIа продукци арахецарах рапорташ тел.

СУРТА ТIА: № 1 йола электролизни цех.

Э. БРЮХАНЕНКО сурт. ТАСС фотохроника.

«ИНТЕРКОСМОС-14»: ЦХЬАНА ЛЕЛАДУ ГIУЛАКХАШ ДЕГIАУХ

ЙийтталагIа йола Лаьттан искусственни спутник сигала яхийтарца ший итт шу дизар белгалдаьккхар «Интеркосмос» яхача программо. Из сигала яхийтара хетаьча пресс-конференце ше къамаьл деш, академика Петров Борис Николаевича белгалдаьккхар, социалистически мехкаша космически аре тахкарех цунах маьршача гIулакхашта пайда эпарен даькъе цхьана лелалеча гIулакхий программана карагIдаьннача керттерча хIамаех цаI сенах латт аьлча, из латт, цу тайпара балхаш вежарашка йолча паччахьалкхенашка дегIалахкара цо стимулировани яь хиларах, тохкамаш ду низ бола коллективаш цига вIашагIйохкара новкъостал даь хиларах аьнна.

Белггала бакъ а долаш, социалистически мехкий Iилматохкама учреждениеш, тIа-тIа дукхагIа тIаерз космически тематикана, хIаьта къона Iилмахой, опыт а Iоаль, хIанз эггара чоалханегIа дола Iилман декхараш кхоачашде могаш ба. Цунах дог тешаду «Интеркосмос-14» яха спутник Iилман кIоаргача уйланна карагIдаьинарашца чIоагIа кийчъярои цун дIахо де дезача тохкамий чоалханеча программои.

1975 шера 11 декабре вай мехка территоре тIара сигала яхийта «Интеркосмос-14» Лаьттан магнитосфере хула лохачастотни электромагнитни хувцамаш, ионосфера структура Iомае а хIаьта иштта микрометеоритий тоатолий низ меллаб ха а лаьрхIа я.

Сенах латт тохкамий керттера маIан, шоаш сенна духтIабовлар догдоахаш ба Iилмахой?

Эггара хьалхара космически аппараташ сигала а яхийта, Лаьттан радиационни поясаш маьлха мухи гучабаккхаро хьахьекхар, магнитни поле сунт, хьалхагIа из хийттачул, дукха а чоалханегIа хилар. Маьлха мух — кхохкаденнача дакъилгий тоатол — секунде массехк бIаь километр сиха лаьттангахьа уд. Вай планета магнитни полена тIа а беттaлуш, цун кеп хувцайолийт цо, ди хулча оагIорахьа из ведъеш бийса хулча оагIорахьа эза цIог санна йIаьхъеш. Цу ханна магнитни полес дIатIалуш кхохкадена дакъилгаш. Ший структурага диллача цхьан бесса цаI яц Лаьттан магнитосфера, цудухьа укхаза Iалаьмате дукха процессаш хул, хIаьта цар механизм вIалла кхетаюлуш а яц.

Магнитосфера Iомаяр юкъарчал доашаш практически лоархIам болаш да. Лаьттана гоннахьара аре Iомаеш да вай, укхаза хадданза болх беш Iалаьмате дукха автоматаш я, лехкаш йола кемаши станцеши хул лелаш, цудухьа чIоагIа лоархIаме да радиационни хьал довзар, цунна прогноз оттае хар. Магнитосфере хулча процессий маIана дух тIа ца даьлча, тешшаме радиобувзам оттабуларгбац шоайла вIаши гаьна йолча лаьттан тIарча пункташта юкъе санна, иштта космически аппараташта юкъе а.

Цхьан хана «Интеркосмос» яхача программа довзонел чухьа комплексни эксперимент е лаьрхIадар лаьттанна гоннахьара космически аренера радиационни хьал ионосферни плазмера электромагнитни процессаш Iомаяра а. Белггала аьлча, декхар оттадора кхохкаденнача дакъилгий электромагнитни талгIеши плазмера сигналаши хьахиларцеи дIаяржарцеи бувзам миштаб ха аьпа. Хетачох, арахьарча ионосфере лохачастотни хувцамаш хила тарлуш дола бахьан да кхохкаденнача дакъилгий тоатоло цунна Iоаткъам бар.

ХIанз цу тайпара тохкамаш даьл кхоалагIча, пхелагIча, иттлагIча, кхойтталагIча «Интеркосмосаш» тIа. Цхьабакъда, из эксперимент дукха ший башхалонаш йолаш я. «Интеркосмос-14» шеррача орбита тIа, вешта аьлча полярни приполярнии областашка, болх беш я, хIаьта духхьал цига хул эггара тамашийнагIа дола хIамаш, масала, полярни сияни. Цул совгIа, спутника тIарча Iилман аппаратуро йиш хулийт хьашт долаш йолча ерригача параметрий нийсагIеи комплекснойи бустамаш даха. Цу тIа оттаьча приборех дукхаяраш къаьстта дика болх беш я.

Ионосфера параметраш йиста, электронаши ионаши мел гулъеннай ха лаьрхIа йола аппаратура советскии, болгарскии, чехословацкии специалисташа кийчъяьяр.

Уйла тIаозаш кхы цхьаькха цаьа башхалю а я «Интеркосмоса-14» — сигалара фо мел кхаьта да харца, энергетически характеристикаш Iомаярца, метеорни дакъилгаш тIадетталу моттигаш йохаяра низ цар меллаб харца ювзаенна йола эксперимент. Планеташта юкъера аре хьалйизай метеорни веществаша, цхьабакъда Лаьттан тIа уж Iомае хала да, вай планета тIехен тIа кхачац цу сигаларча телаех юхейиса йоккхагIйола чIегилгаш — метеориташ мара. Метеоритни вещество тахкар чIоаггIа эшаш да Маьлха система хьахилара, цун эволюце проблемаш къоастаяра. Цул совгIа, метеорни хьал довзанза даргдац Лаьттанна гонахьарча космосе космически аппараташа тешшаме навигаци яра. Кагий дакъилгаш аппарата тIадетталуш хилча, оптически приборий гома а царна шоашта а сакхаташ ду, хIаьта хьакхеташ дола дакъилг доккхагIа хилча, аппарат вIалла болх бергбоацача яккха а тарлу.

Тоъал чIоагIа кхаьта морх а хиина вай планетана гонахьа латт метеорни дакъилгаш, 200—300 километр лакхача метеорни вещества кхатар планеташта юкъерча аренерчул 10—15-зза чIоагIагIа хул. Iилмахошта хетачох, метеорни веществас а, ионосфераца бувзам а болаш, иштта шийгара дакъа лоац укхаза зуваш йолча чоалханеча явленешка.

Микрометеоритий детектор цхьана кийчъяьй Венгре, Советски Союза, Чехословаке специалисташа.

«Интеркосмос - 14» яхача спутника балха дIатIакхет лаьттан тIара доахача земий комплекс, СССР Iилмай Академе «Малх — Лаьтта» яхача служба Iилман совето Iалашду маьлха кхожабалара прогноз оттаелга, координаци ю экспераменте дакъа лоацача обсерваторей гIулакхашта. Белггала аьлча, эксперименте дакъа лоац СССР Iилмай Академе Кольски филиала Полярни геофизически институтои СССР Iилмай Академе СибарегIарча отделене Космофизически высокоширотни полигонои. Зем боах иштта Чехословаке, Болгаре, Польша, Германски Демократически Республика обсерватореша а.

— ДегIаухаш даьккхача итт шера дика чаккхъяьннай, —белгалдаьккхар ше къамаьл деш академика Петров Бориса, — «Интеркосмос» яха программа. Цо хIанзле а дукха хIамаш гучадаьхад фундаментальни Iилмай даькъе. ДIахо де дезаш комплексни хьисапера керда тохкамаш да, ракетни спутниковни эксперименташ с еза.

Михаил ЧЕРНЫШОВ,
АПН корреспондент.

Социалистически мехкашка

15 январе 30 шу дуз СССР-ан МНР-енеи юкъе доттагIала, цхьана гIулакхаш леладара, вIаши новкъостал дара дакъехьа даьча Договора.

ТIЕМ ТIА—ЦХЬАН ЭКИПАЖЕ, КЪАХЬЕГАШ—ЦХЬАН БРИГАДЕ

МНРП ЦК Хьалхарча секретара, МНР Сийлахь-боккхача Халкъа хурала Президиума Председатела Ю. Цеденбала аьннача цу дешашца кхы дикагIа хьокха йиш йоацаш хьахьокх Советски Союзеи Монгольски Халкъа Республикаи халкъашта юкъерча доттагIоалла вежарашка долча доттагIала маIан.

ПаргIато бахьан дола и монгольски халкъо къовсам лоаттабаьча халача шерашка царикаца оагIув а болаш лаьттав советски салте. ХIаьта хIанз а, МНР-е маьрша гIирсаш хьаллечча деношка, оагIув оаIох а тоха монгольски болхлоша, араташца, гIулакхерча чакаца цхьана къахьегаш ба советски специалисташ. Советско - монгольски доттагIали цхьача леладу гIулакхаши чIоагIдара боккхача лоархIаме дар 1946 шера даь, хIанз 30 шу дизар белгалдоаккхаш дола СССР-ан МНР-енеи юкъерча доттагIала, цхьана гIулакхаш леладара, вIаши новкъостал дара хьакъехьара Договор. Договоро керда тороназ хьайийлир Монголи экономически культурни дегIайоалаяра, чIоагIа лаьттув баьккхар дунен халкъашта юкъера цун сий лакхдара, Дальни Востоке машари кхерамзлен чIоагIъяра лоархIаме фактор а хинна дIаэттаз из.

1946 шерара договор историческии логически дIахо дIаьхдара маIан долаш хилар доттагIала, цхьана гIулакхаш леладара, вIаши новкъостал дара хьакъехьа даь, КПСС ЦК Генеральни секретарь нив. Л. И. Брежнев керте а волаш СССР партийно-правительственни делегаци 1966 шера 15 январе МНР-е яхача хана кулгаш яьдаь керда договор.

ДIадахача итт шера СССР технико - экономически новкъосталцеи гIишлошъеча советски организацеша дакъа лоацаши МНР-е хьал а яь болх бе йолаялийтай 200 гаргга предприятии халкъа боахам дегIабоалабара лоархIаме кхузола объекташи. ХIанз Iалаьмате йоккха Эрдэнэт яха горно-обогатительни комплекс хьалъеш ба советскии монгольски болхлой. Комплекса керттера дакъа лоархIалуш йола медно-молибденови комбинат ший тайпара дунен тIа эггара йоккхагIйолча иттнена юкъе гIоргья.

Республике социализма материально-технически база хьалъеча, цун культура дегIайоалаеча тахан даьха толамаш эггара хьалха советски халкъо алхха шийна болча эвтон духьа доацаш, интернациональни уйла йолаш деча новкъостална дуаз Монгольски халкъа-революционни парте, МНР правительства кулгалхоша.

ХIаьта уж толамаш Iалаьмате доккхий да. БIарчача 1940 шера еш хиначул лозза дукхагIа продукци хьаю хIанз Монголе промышленносто белта. ДIаяхача пятилетке хIара шера юкъера лаьрхIаш 10 процент дукхагIа яькай из продукци. Лаьтта леладелга дукха ха йоашаш а тIехьа вIалла доацаш хиннача мехка шерагара шу массаза доал дукхагIа а лакхлу хьувкъам. Монголе хIанз ялатийца ше Iалашъяь ца Iеш, доазол дехьа доахка а кхухьийт из. Доахан цебаш да. Пхе шера юкъера лаьрхIача хIара шера дукхагIа хиина Iаьсий 8 миллион да.

Шерлу СССР-ои Монголеи цхьана леладу экономически гIулакхаш, тIа-тIа дукхагIа комплексни маIане дерзаш латт уж. ХIанз Советски Союзо МНР-ена новкъостал ду халкъа боахама бIарчча доакъош хьаде.

Халданза кIоарглуш дола Советски Союзаи Монгольски Халкъа Республикаи юкъера бувзамаш — дунеи халкъашта юкъе леладеча керда, социалистически хьисапера гIулакхий образец.

А. ЧЕРНЕЦКИЙ,
АПН соб. корр.

Улан-Батор.

Польшера хоамаш

КЕРДАЧА ШЕРА СТАТИСТИКА

Керлача, 1976 шера накъавенав 34180 эзар поляк — хоам баьб ПНР керттерча статистически управлене. Бахача наькха дукхалга диллача Европе 7-гIа моттиг лоац мехко. 1975 шера 330 эзар саг тIакхийттав Польше бахача наха, дIаязъяьй 335 эзар саг йоалаяь-яха моттиг, хIаьта дIадахача бIарччача пхе шера ПНР-е баха нах 1300 эзар саг дукхагIа хиинаб.

●

БУХ ТIАРА ПЕЙЗАЖАШ

Польша, ГДР, Советски Союза Iилмахоша цхьана тохкамаш ду Балтикана, цар йиш хулийт цу мехкашца оагIув болча форда истори Iомаде. Польски Балтика хи кIалхара рельеф — цхьан хана гIайреш хинна хий тIадьнна гувнаш, къаьнара хин атагIенаш, ша иллача ханара моренаш — Iалаьмате чIоагIа тара я мехка къилбаседерча даькъа тIарча пейзажа. ВIаши тара йола моренаш кораяьй советски геологашта Рижски залива бух тIара а.

●

УЛЬТРАЛОАЦАЧА ТАЛГIЕ ТIА

ДIадоладеннача укх шера польски радиос юкъейоалаяьй деннен бийсаннен 16—17 сахьата ультралоацача талгIеш тIа екаш йола кхы цхьаькха цхьа программа а. Программо ладувгIараштa хьакхайкаю общеобразовательни лекцеш, музыкальни вIашагIкхетараш, литературни произведеней доакъош, поэзе сайренаш. Центральни польски радиос ерригача программашка гIолла хIанз деннен бийсаннен 79 сахьата ю передачаш, хIаьта регинальни радиовещане эфирера 48 сахьат дIалоац.

●

ДОТТАГIИЯ БОЛЧА ХЬОАШАЛГIА

ДIадахача шера 52 «доттагIала поезд» хиннай Советски Союзе. Царех эггара тIехьарьяр Варшавера наькъа араяьлар Керда шу хьатIаотташ. Цун маршрут яр Москва — Ленинград — Минск. Польско - советски доттагIала Общества Керттерча правлене вIаштIехьбаьккхача цу наькъа юкъе дакъа лоац кхо миллион совгIа член юкъе волча Польша эггара массови общественни организацеех цаI йолча организаце 330 активисто.

Эггара хьалхара «доттагIала поезд» вIашагIъелляр 1959 шера. Цу хана денз бIаьш эзараш болча полякаша цу тайпарча экскурсеех пайда ийцар СССР-е бахкара, хIаране хьоашал тессар советски нахаца. Укх шера Советски Союзе хьоашалгIа йоагIаргья, хетаргахьа, ПНР-ера 60 «доттагIала поезд».

Вл. НАКАРЯКОВ,
АПН соб. корр.

Краков.

герзаш кIезигдара практически гIулакхаш чакхлаха а гIерташ хилар; капиталистически дунеица вIаши гIойле йола экономически бувзамаш херагIа леладе гIерташ хилар. хIаьта цунах тоадаларгахьа леста политически гIулакхаш кхы тIа а дикка чIоагIделга хургдар; кхохкам кIаьлбелга европейски доазонел дIаарахьа кхы тIа а шерде, дунеи тIарча ерригача районашка дIадоаржаде гIерташ хилар.

ТIема хьисаперча довнех мукъа йола дунеи халкъашта юкъера геттара керда отношенеш шн-шегIа дIаотташ яц, тайп-тайпара социальни строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхара политика дош хетаргдоацача яккха гIертача империализма агрессивни низаша еча духьаленашта тIанисл уж.

Iалаьмате дукхача антикоммунизма центраша чIоагIа къахьег капитализм социализма толилга «теоретически мал хьахьокха» гIерташ, шоай махулла доацар доаржаду хIанз дунеи тIа кхохкам кIаьлбе болабарах алхха социалистически паччахьалкхенашта гIойле йоалаш хиларах, Малхбузен мехкашцара экономически, Iилман, технически бувзамаш юха дийндарах Советски Союза хул яхаш йолча «къаьсттача совленех».

«Шийлача тIема» эггара чIоагIагIа тIехьа латтарех цаI во-ча американски профсоюзни боссо Мине тIатеIIа аьлдиташ доаржаду советски экономика тIехьайисарах, «американски техникана тIакхача гIерт» Советски Союз, йоах цо, хIана аьлча из шийга ца хуле шин системо леласча яхье ше котйоалаургйоапандаь.

Цу харп тезиса тIара хьайиpa фаьлг бувц СССР-о «ка яланза яргьяц». хIана аьлча шоаш тIехьабисар эрсашта дIадоаккхалургдац капиталистически мехкашкахьара «технически новкъостал» ца хуле яхаш. ХIаьта из иштта хиннача тIехьагIа, йоах «Нью-Йорк Таймсо». «торговли, американски экономикана из мел аьттув болаш яле а, Советски Союзага ший чухьара хувцамаш дайтаргдолаш лелайнча бакъахьа яцар-хьогI»?

«Хувцамаш» яхараш империалистически гIозараша кхетадечох. СССР-ен кхыча социалистически мехкашкен цар халкъа боахам тIа-тIа «рыночни экономика» наькъа тIа баккхара, социализм «кIаьлагIа хиларга», «тишъяларга» кхоачаяра новкъостал дергдолаш йола «реформаш» я.

Социализма моастагIашта кIезига бала ба, шоаш хьалагалийна меттакIаьлеш. Бакъдарашта юххьанца тIа ма нийсделлинге а, дай дIадоалаш хилара. Масала, тIом чаккхбаьнначул тIехьагIарча хана промышленность дегIаахара советски темпаш Малхбузен Европаи Америкаи мехкаш дегIаахара темпел лакхагIа яр. Промышленни производства бIарччача объемага диллача Америка ВIашагIкхийттача Штатий боарама гарга кхаьчай Советски Союз. ХIанз США боарамца нийсбича 93 процент совгIа ба из боарам.

Лакхача темпаегIа дегIаух СЭВ-а членаш долча мехкий экономика. цар промышленни производство пхе шера (1968—1973) юкъера лаьрхIача шера 7,9 процент дукхагIа хиннай, дегIадаьхкача капиталистически мехкашка 5,3 процент мара ца хиннача метте. Капиталистически системэ йоккхагIа йолча паччахьалкхенашка экономически кризис яржаш латтача метте халланза дегIаух социалистически содружества мехкий халкъа боахам. Юкъара экономически низ хIанз США-чули капиталистически паччахьалкхений малхбузен-европейски группачули боккхагIа ба социалистически содружества.

Социалистически экономика тIехьайисай яхаш шоашкара хьалага а лувцаш доацар дувцилга кхохкам кIаьлбара моастагIашта эш Советски Союзеи кхыча социалистически мехкийн машара инициативаш шоай мелал бахьан долаш леладю аьнна хетадалийтар духьа. Харц хабарех харцахьа вывод ю Советски Союзи цун цхьоагIонхойи «ка яланза па боалаш хул», нагахьа санна шоашта лерттIа «низ тIабихьача» яхаш.

Капиталистически мехкашка политически низ тIаоттабергба яхаш кхерам тIа а тессаш, цу цхьан ханна общественноста чIоагIа обработка ю Советски Союзацеи социализма кхыча мехкашцеи экономически Iилма -технически гIулакхаш леладарах яла гIойле яц аьнна хетийтар духьа. Масала, хьалха хиина паччахьалкхен секретара заместитель Юджин Ростоу председатель а волаш США вIашагIъеллача «Демократически дукхагIчарна тIехьарча коалице» къаьсттача арахьарча политически группо ший ма-хулла чакхйоах «Советски Союзацара торговли шеръяьяр аьнна доадам болаш хIама IотIакхетаргдац» ВIашагIкхийттача Штатий экономикана яха идея. Цу тайпарча дош доацача ашара мvам хьахоз ФРГ келайоазон реваншистски органий оагIош тIара а, хIаьта иштта Атлантикагахьа безам болаш долча Англе, Франце, кхыча мехкий газеташ тIара а.

Кхохкам кIаьлбар. «Ю. С. ньюс энд Уорлд рипорт» яхача газето дувцачох, цхьан оагIорахьа го а боахаш Москвана «ерригa совленаш» телаш йола политика морг кетийта гIерт буржуазни пропаганда. Машаре цхьана гIулакхаш леладар гIойле йолаш дац термоядерни тIемо дергдолчох сакхуvш барашта? ГIулакх миштад аьлча, Малхбузен империалистически гIозараш, шоашта хилча дика хетар боъонца долаш дар да яхаш хьа а vатталеш, дош доаца хабараш айлаюкъе даха гIерт, дунеи халкъашта юкъера кхохкам кIаьлбе лаьрхIа йола Советски Союзи социалистически содружества мехкаши шоай хьалхагIа хиинача идеологически позицеш тIара юхадовла дезаргда, масала, «идеологи шоаш чакхйоахача кхохкам кIаьлбара политикаца цхьана тарьяниза» ца доалача кхоачаргIа яхаш.

Идеологически сабар долаш хулга коммунисташкара дIа а дехаш, машаре дахара духьалара моастагIий шоаш боарам боацаш чIоагIа оарцагIбаьинаб буржуазни идеологи социалистически мехкашка чуйоллара бокъо хьальоттае гIерташ. США ЦРУ хьалха хиннача директора, хIаьта хIанз Джорджтаунски университета стратегически дунеи халкъашта юкъерчеи Центра отдела директор волча Рей Клейна хетачох, мегаш дац «советски обществана чухьа контакташ оттае», «шортигача дипломате» наькъаца социалистически мехкашка диссиденташ оалараш я йолаш «гизгий маза санна бувзамаш тоаса» вайга йиш хулийтаргйолаш дола кхохкам кIаьлбелга мара. БIарг сел сийрда хила а безац, цу хабарашта юкъе гIолла, цкъа-дале, социалистически мехкашка шоай идеологи чуйоллара шлюзаш хьаелла, шозлагIа - дале, цу дешашта идеологически конфронтаци а йолаяь, тешамеи эффективнии йола кхерамзлени цхьана гIулакхаш леладареи система хьаяра наькъа тIа кхы тIа а духьаленаш оттае, кхозлагIа - дале, СССР-и цун цхьоагIонхойи «шин система идеологически конвергенцена» тIаберзабе, социализманеи капитализманеи юкъе латтача классойн къовсама тIера юхабаха гIертилга бIаргагора.

«Гарга бахкарца хувцамаш делга» социалистически мехкашта кагдолла, вешта аьлча, цигара общественни строй «машара средствашца» хувца гIерташ долча Малхбузен империалистически гIозараша хьега къа эзехьа да. Социализма, дунеи халкъашта юкъерча болхлойн къамий - кортамукъалени болама низаша, машара наступлени толаме йоаржа а еш, тIа-тIа дукхагIа кердкерда позицеш хьалувш. Общественни вахара ерригача сфераех хьоккалу из наступлени: политика, экономика, идеологе дакъа. Цудухьа событей бIарчча лелам, кхохкам кIаьлбара моастагIаша тIаувттаеш халонаши духьаленаши йоллашехьа а, машареи прогрессеи низашта пайдана болча оагIорахьа дегIаух, шеко йоацаш.

Степан МОКШИН,
исторически Iилмай кандидат.

(АПН).

Доазол дехьара

МИШТА БАХ ТАХАН КАНАДЦАШ?

Инфляцена къоасам лоаттабара чрезвычайни программа оттаяьй Канаде. Къаман телевиденe гIолла цу хьакъехьа шехоам беш, премьер - министра Трюдос белгалдаьккхар, цу тайпара гIулакхаш дунен шоллагIа тIом чакхбьнначул тIехьагIа деиз мехка хинна ца хилар.

Капиталистически Малхбузехьа укх массехк шера гIетта латта экономически дуIа цхьаболча даькъе Канадах ца хьокхалуш дисад. Цхьаболча даькъе ях аз, хIана аьлча инфляце индекс шозза дукхагIа лакхъеннаяле а, итальянскичул е, масала, английскичул лохагIа хиннай. Цхьан хIаманга доггоахийла хулийташ йола уйла дег чу йоссаьй царна моттигерча экономисташа: къаман экономика тахан-кхоана яхар мo, «цхьа йолча халонашта» сьакIалхара а яьнна, долла хIама ши-ший метте дIаоттаргда яьхад цар...

ЦIаккха а тоалургбоаца оптимисташ мара бац хIанз цу тайпарча хабарех тешараш. ХIана? Хьабе болх ца хилара индекс котъяьннай доллача хIамал. ХIара дикъ кIира массаза доал хIамай маьхаш лакхдеш хиларца дIаIемаб цига.

«Глоб энд мейл» яхача газета тIеххьарчарех йолча цхьан номер тIа уж проблемаш белгалагIа болча ворхI дезалера масалаш а доаладаь йолча бесса хьажьокха лаьрхIад.

...Шеной дас УолтонгIар дезалга хоам баьб, чуIеча моттигах цар хьалхагIа санна беттa 202 доллар а ца телаш 286 доллар теля дезаш хиларах. Вешта, квартплата-м хьалхагIа а дар цар доходий диъалагIча даькъа нийсса. Телевизорах пайда ца эцаш йийнаб УолтонагIар, изамoрг де безам болаш ба телефонах а. ТIа - тIа кIоаргагIа декхарийла болхаш латт уж. Мистер Уолтон бийсанарча сменагIа болх бе вахав. Миссис Уолтон лоалахой бераш леладе чуэттай, дезала рацион ший ма - хулла нийсъеш я, мара ховргдоацаш шийна хIама кIезигагIа яа гIерт из цуннеи бераштеи совнагIа чIегилг кхачийтар духьа. «Берам оналдоалаш латт, киса долла ахчилг дех, хIьата мичара дахьаргда из? — яхаш дувц цо «Глоб энд мейл» яхача газета репортера. —Каст - каста халахеттараш хул дезале. Соцеи са маран уж ца хилар ловра, цхьабакъда тха хIама вIаштIехьдалац.»

Даьи наьнеи цаI мара воаца воI, хIанз саг йозлаяь ва, хIанз цар духхьал шоай йоакхо елга мара кхы хIама дац. Дезала да болх беш ва, цигарча кхычарна доагIачунга хьежача тоъал дукха ахча доагIа цунна. ХIьата а: эгтара тIехьагIа цкъа кино хийнаб уж... А, кхыметтел шоаш маца хийнаб дага а дагIац. Укх бархI шера кердаьккхаяц цар шоай гардероб. Сакъердам? Аукционашка гIолла ухаш лел: духхьал бIарг тоха, хIьата хIама эцилга - м дувца дезаш а дац. Миссис Феллоуза дукха еза кулинарех йола телевизионни урокаш. «БIарахьежа дог доагIа хозача, чам болча даара, хьа дезале киса цунга кхоэргдоацаш дале а.» — йоах цо.

Эни Госс ши кIаьнк кхоабаш ягIа. Социальни пособехи нув хьекхаш доаккхача лоадам боацача ахчахи ях из — фуннагIа даь а бераштa яа хIама Iалашйийчахь, кхы мел долчоа кходу ахча. Спортивни маьчеш мара, кхы тайпа кога гIирс цо берашта ца эца дукха ха я. Уж дэрегIа я. Массазарча мопала саIехам бар духьа хIара дийнахьа 5 — 6 пела кофи мол, цхьабакъда хIанз деиз дIа чай мела йолаяла дага я: из шекар доацаш а мала мегаргда. ТIа-тIа кIезигагIа юьл цIагIара ара, хIана аьлча хадданза IотIабетталуш латт транспортага бода мах.

Дукха совгIа - эшашэгIа йоацаш ужжамо халонаш тIа латт «Глоб энд мейло» бувцача кхыча дезалашта а.

Ханашка, торонга, кхыча хIамашка диллача тайп - тайпара йолча Канаде бахача нахьа белгалагIа болча ворхI дезалах лаьца дийцар репортажа автор йолча Эллен Роуэмсна. Цхьабакъда уж берригаш я торонна кIезиг - дукха гIойленагIа лоархIаш йолча Онтарио яхача провинцера ба. ХIьата Канаде - м къахьегалургдолаш болча бахача нахах хIара пхелагIа вар хьабе болх боацаш виса Хьюфаундленд а ма йий.

А. ПАЛЛАДИН,
АПН соб. корр.
Лондон.

МОТТИЙТА ЛЕЛАДАЬР ЧАКХДАЛАНЗАР

Израило лаьтташ дIалийца лоаттадаран шоай моттигашка баха Iарбашха бола нах Тель-Авиво лувцаш чубехкаран духьала протест еш бола Iарбий хIанз гIувтташ ба Иордан яхача хин малхбузехьарча оагIорахьа.

1967 шера денз «Аллона план» оалаш яр кхоачашъеш я Израиль. Цу планагIа Иордан яха хий Израила политически доазув а хинна дIаотташ да, хIьата цун аьтта оагIорахьарча 14—24 километр шерача йистах суверенни израильски территори е «кхерамзлен оаса» хул. План чакхъяккхара методаш а йовзаш я: шоаш дIалийцача лаьтташка Iарбашха бола нах лелхабелга, уж «жугатий доалахьа» дерзаделга, чубахаш нах а болаш израильски тIема гIирсаш хьалделга. ДIалаьцача ерригача Iарбий территоре тIа ерригаш а 55 израильски «экспансе бастион» хьалъяьй. Массаза а Iарбий хиннача лаьтташка Израилера нах баха а хувшабеш. Тель-Авива доал дераша цунца шаьра хьахьокх дIалийца территореш цар законни дацьшка юха дIаяла шоашта ца ловлга.

Иордан яхача хин аьтта оагIорахьарча йистаца израильски колонизатораша леладеча гIулакхашта тIа-тIа чIоагIагIа духьале ю Iарбашха болча бахача наха. Цу районa городашкеи юрташкеи хадданза митингаши демонстрацеши хул. Цига хьинаре дакъа лоац кагирхоша. Масала, Ромаллах яхача городерча Iарбий школашкара дешардой классаш юта а юташ демонстрацешка арабаьннаб. Цу сахьате гIулакха юкъегIертай полици. Массехк дешархо вар човнаш яь. ХIьата укх деношка дукххача студентий демонстрацеш хиннай город Наблусе. Студенташа, яхаш хоам бу палестински информационни агентства, дешара заведенешка чIоагIаленаш а лийца, палестински байракхаш хьалъэххай. Палестина мукъаяккхара Организаци хьаллоацаш дола лозунгаш кхайкадаьд цар, етташIетташ нах боабелгеи лувцаш чубехкилгеи саньйтар дIалийхад, израильски полице паргIашта тIой чудийттад. ГIаьрахой, кхувсаш герз а долаш, чухьйилхаб студенташа дIалийнача зданешка. Цхьатарра Iоттаетта йолаьй демонстрацешка дакъа лоацарашта. Студенташта юкъе хала човнаш хинна нах ба.

ДIалийцача лаьтташка бахача наха тIа-тIа дукхагIа протесташ яро, дунен халкъашта юкъерча арене Израиль тIа-тIа дукхагIа хийра йоаккхаш хилаpo шоаш лаьрхIар кхоачашдара кхы тайпа керда гIулакхаш ца лехача ца боалача кхоачабаьб израильски доалахой. Наьха территори дIа а лаьца шоаш багIар законагIа хетийтар духьа израильски гIаьрахоша Iаьдала моттигерча органашка хоржамаш делга вIаштIехьдаьккхад Иордана аьтта оагIорахьарча берда йистацарча 57 юрта.

Цхьабакъда шоай къайлагIа лаьрхIа цхьа хIама а долаш хоржамашта хьалха чIоагIагIа махьаръяккха йолаьча кампане вIаштIехьдаьннадац Iарбашха бола баха нах тувлабе. «Автономе» лозунгашта тIехьа доагIаш вIалла хала а доацаш бIаргадайнад царна гIаьрахоша бокъонца лерхIар Iарбий территореш тIа чIоагIбала, лаьтташ дIалувцар законагIа хетийта, «Iаьдала моттигерча органашка» шоай нах чакх а баьха, цу тайпара Израило яхар дергдолаш йола администраци Iохоае, дIалийцача лаьтташка баха нах Палестина мукъаяккхара организацех — Палестина Iарбий халкъа кхы цхьаькх йоацача законни викалах дIакъоастабе гIертар.

Массе оагIорахьара нийсдаь, шаьрдаь дIадоладаьча хоржамашта низ болаш духьале хиннай массаза а цига баьхача наьха оагIонгахьара. Iаьдалгахьара тIалатташ низ болла шехьа а, Тель-Авиво моттийта леладеча гIулакха юкъе дакъа лаца тигадац малхбузехьарча берда йистаца бахача гражданаша. ДукхагIболча мэраштен юрта общиннай викалаштен лайнадац шоай кандидатураш дIаязъяйта. Цу моттигашка бахача наха израильски Iаьдалий цIерагIа яхьийтача телеграммаш тIа хоржамашта духьала протест кхайкаю, белгалдоаккх. Гаргарча Малхбоален проблемаш дIалийцача дерригача лаьтташкара израильски бIу цIенбаь Iоарабаьккхача мэра къоастаюлургIоацилга а хIьата моллагIа баь соцам, нагахьа санна Палестина Iарбий халкъа законни бокъонаш теркалъеш из ца хуле, чIоагIен нийсен хургбоацилга а.

Г. ШЕЛЕНКОВ.
(ТАСС).

ТХА КОНСУЛЬТАЦИ

ЭСКАРЕРА ШО ЗАПАСЕ ДАЬХАДАЛЕ...

СССР Герзашцарча низашка гIулакх деш яьккха ха специальностах баьча балха стажа цхьацайолча моттигашка юкъейода (медицински, фармацевтически, библиотечни, иштта кхыча болхлошта). Масса тайпа балха стажа (ерригa, цахаддаш, специальностах) белгало ю къахьегама книжка тIа дIаязъярца. Цудухьа къахьегама книжка тIа деш дола дерригa йоазош нийса делга боккхача лоархIаме да: балха ерригача стажах йола сведенеш, болх ца беш яьккхача хана хьалах дола бахьанаш (масала, эскаре гIулакх де вахарца дувзаденна балхара мукъавалийтав, эскаре дIавигя, запасе юха мукъавалийта хаиаш).

СССР Герзашцарча низашца гIулакх деш яьккха ха эскаре бахалехьа профсоюза членаш хиннача болхлошта, гIулакхерча наха профсоюза стажа юкъейоагIа.

Запасе боахаш мукъабовлийта эскаре гIулакх дераш халкъа боахама балхашка ший ханнахьа а нийса а дIанийсбар паччахьалкхен боккхача лоархIаме гIулакх да. Эскаре гIулакх даь баьннараш балха дIанийсбара оттаяьй цхьайола льготаш.

Цар специальностий (гIулакх деча хана Iомаяьр а йолаш) лоархIам а беш, дIаэца аьнна баьхкача дийнахьа деиз цхьа бутт ха яале уж балха дIаоттабе моттигерча Советий исполкомаш, предприятей, организацей колхозий, дешара заведеней кулгалхой декхарийла баьб Советски правительствое. ХIьата эскаре гIулакх де болхаш шоаш балха хиннача предприятешка, учрежденешка, организацешка е колхозашка хьалха хиннача моттигашка балха юха баха бокъо йолаш ба уж.

Масала, къахьегама договорах Гаьнарча Къилбаседа районашка (Чукотски къама округ, Магадански областа Къилбаседа - Эвенкски район, Корякски къама округ, Камчатски областа Алеутски район, КIайча форда гIайренаш юкъе йоацаш, Къилбаседа Ледовити океана а цун фордий а гIайренашка) дIахьожабьраштa болх беш хьалхара ялх бутт баьнначул тIехьагIа 10 процент алапи тIаккхет, дIахо 6 бутт массаза боал кхы а итт-итт процент тIадетталу. ХIьата Гаьнарча Къилбаседа кхыча районашка 60 процентага кхаччалца цу боарамахи дIахо беча балха хIара шера 10 процента тIаккхет алапи.

Шоашта доагIача алапена хIара шу массаза доал 10 процент тIадетталу Гаьнарча Къилбаседа районашца лоархIаш йолча кхыча моттигашка болх бераштa.

Гаьнарча Къилбаседа районашкарча предприятешка, учрежденешка, организацешка къахьегача болхлоштен гIулакхерча нахаи шоашта йоагIачул совгIа 18 денга кхаччалца тIаккхет отпуск, Гаьнарча Къилбаседа районашца лоархIача моттигашка — 12 денга кхаччалца.

ДIан юхен вахарах бола мах предприятей, учреждeней, организацей чотах а болаш цкъа хьаэца йиш я кхаь шера йоагIа отпуск. Цхьабакъда наькъа дIа-юха вода ха юкъе а йолаш 6 беттал дукхагIа хила йиш яц из.

Нагахьа санна (больнични листах) ханна болх ца беш моттиг хуле пособеа тIа ца тоъаш дар Iотта а техе (тIадетталур чудоагIаш) дерригa алапи дIател цу районашкарча болхлоштен гIулакхерча нахаи. Цул совгIа суточни, лакхерча боарамах цхьан ханна дола пособи, иштта шоашта а дезала а баха квартира лу цу моттигашка организованни наборах балха дIахьожабераштa, хьалха шоашка хинна квартираш юха цIабахьхача хьа а лургйолаш. Цу районашка болх беш яьккха ха (вокха хинна е инвалидностах пенси бахара) цхьан шерах цьаI-ах шу лоархI, иштта къахьегама договора ха чакхъяьнна е шоай бехках доацаш ханал хьалха балхара мукъабалийта моттиг хилча берригача дезалца хьалха баьхача юха цIабоагIаш (наькъах, багажах додар) дIалу царна.

Гаьнарча Къилбаседа районашка е цунца лоархIаш йолча моттигашка эскаре гIулакх деш хинначара мукъабовлийтача салташта, матросашта, сержанташта, старшинашта цу районашка эскаре гIулакх деш яьккха ха лакхе белгалъяьха льгота луш йолча балха стажа нийсса лоархI, нагахьа санна эскарера мукъабаьнна кхо бутт балале уж Гаьнарча Къилбаседа районашка е пунца лоархIаш йолча моттигашка балха баха бале.

Кхаь шера е пхе шера оттаду цу районашка балха бахара дола къахьегама договораш.

Общественни тIахьехамах (комсомольски путевках) Урала, Гаьнарча Малхбоален, Донбасса районашка, кхыча моттигашкарча металлургически, химически, машиностроительни, кIор боаккха шахташ, машина наькъаш санна йолча промышленни предприятешка дIахьожабаьча Эскаре гIулакх деча ра запасе мукъабалийтараштa лу цхьан ханна дола пособи, наькъа болхаш яьккхача ханна суточни, иштта балха дIаэттача моттиге 200 сом боахама гIулакхашта лаьрхIа ссуда, дIаболхаш наькъахи багажахи дола ахча. Нагахьа санна шоашта чубаха цIенош деш хуле гIишлой материалаш эца ахча, уж хьатIаяра эша транспорт лу царна.

Запасе мукъабовлийтача Эскаре гIулакх деш хиннараштa (къахьегама договораш а оттадеш, комсомольски организацей путевкаех) организационни наборах дIахьожабаь бале массанахьа санна 11 бутт баьлча а ца луш шоаш къахьегача предприяте (гIишлошъеча) болх беш 3 бутт баьлча авансах яла йиш я хьалхарча шера бергболча балха доагIанара отпуск. Нагахьа санна болх дегIа Iаткъаргболча къахьегама хьалашца бувзабенна хуле аргIанарчунца авансах лу совленах йола отпуск а.

Целинни, дуккхача хана пайда ца эцаш дада, хий дехка лаьтташ долча районашкарча колхозашкеи совхозашкеи балха баха а йиш я запасе баьхарий. Царна а цар дезала а лу цхьан ханна дола пособи, шоашта цIенош хьалдара, леладе доахан эцара ссуда лу. Районашка хьежжа бе-бе ба пособеи ссудаи боарам. Иштта кхы тайпа льготаш я цу районашкарча юрта боахаме болх бе болхараштa.

Граждански дешара заведенешка дIаэцара а царна цхьайола льготаш сийнай законодательствое. Масала, эскаре бугача хана дешаш хиннарий ха яьккха баьнна цIа ма-баьхкка а хьалха деша баьгIача заведенешка шоаш хиннача курсашка юха дIадоладе йиш я юкъагIа диса дешар. Цул совгIа, (2 шерал кIезигагIа йоацача хана эскаре гIулакх деш хиннабале) лакхерча дешара заведенешка хьалххара деша оттара кхычарна хьалхашка йоккхагIа бокъонаш а я запасе баьннарий. Нагахьа санна деша дIаоттара экзаменаш дика дIалой производственни балха стаж ярашца цхьана дIаэц уж.

Юкъера дешар дийшарийн эскаре дика гIулакх дарца белгалбаьннарийн деша баха йиш я лакхерча дешара заведеней подготовительни курсашка, эскара командованеи политорганашеи хьахержа дIа а хьожабеш. ХIьата подготовительни отделенешка дика дийша баьннараш экзаменаш дIаяла ца езаш дIаэц лакхерча дешара заведеней цхьоалагIча курсашка.

В. ПОСТНИКОВ,
юрист.

IИЛМА-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦИ

Укх шера 13 январе Нохч-ГIалгIай АССР профессионально-технически образоване Управлене хилар «Дешархошта коммунистически кхетам балара хьакъехьа производственни говзал Iомаеча мастера бола лоархIам» яха республиканска Iилма-практически конференци.

Конференце дакъа лоацаш бар городий Грозне, Назране, Гудермеса, Аргуна, Серноводски станица технически а профессионально - технически а училищай кулгалхой, хьехархой, производственни говзал Iомаяра мастераш.

«Дешархошта коммунистически кхетам балара хьакъехьа производственни говзал Iомаеча мастера бола лоархIам» яхаш яр Нохч-ГIалгIай АССР профессионально-технически образоване Управлене начальника заместителa А. Н. Заврханова доклад.

Дешар хьехара-кхетам балара хьакъехьа производственни говзал Iомаеча мастера беча балха формаши методаши йийцар Управлене методиста Р. Д. Брила.

Шоай балха опытах дувцаш докладаш йир цхьаболча мастераша.

Гулбеннараша боккхача безамца ладийгIар Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университета доцента, педагогически Iилмай кандидата Л. Я. Каплинас яьча «Профессионально-технически образоване педагогикан психологен актуальни проблемаш» яхача докладага.

Конференце балха юкъе дакъа лоацаш хилар КПСС обкома Iилман дешара заведенеи отдела заведующи Р. Н. Тимошенкои ВЛКСМ обкома секретарь М. О. Холохоеви.

ХьатIаккхувча тIехьенна коммунистически кхетам балара хьакъехьа ВЛКСМ XVII съезда оттадаь декхараш дувцаш къамаьл дир М. О. Холохоева.

Конференце даьча дерригача къамаьлашка дийцар КПСС XXV съезда даха ма-доагIара накъадахара а цу тIехь лерра социалистически ях йоаржаяра а хьакъехьа.

Михалков Сергея керда пьеса

Сатира Московски театро хьахьекхай «Пепа» яхача кердача комеде премьера. Цун автор — Социалистически Къахьегама Турпал Ленински преме лауреат Михалков Сергей ва. Пьесе бег доахаш футтар ду мещанство, карьеризм, эсалал санна дола во гIулакхаш.

Спектакль оттаяь — СССР халкъа артиста В. Плучека, художник — С. Бархин, композитор — А. Кремер.

СУРТА ТIА: спектакла сцена. Махонина — РСФСР заслуженни артистка О. Аросева, Полудушкин — Узбекски ССР халкъа артист В. Ткачук.

М. СТРОКОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ШОРТАГIА ВОДЕ ГАЬНАГIА ГIОРГВА

КПСС ЦК-ас парте XXV съезда оттаяь «1976—1980 шерашка СССР халкъа боахам дегIабоалабара керттера лостамаш» яха проект ювцаш долча тхона, Госавтоинспецке болхлошта, эггара чIоагIагIа дагадоаллар мехка автомобилизаци яра дош да. Хоза а хеташ белгалдаккха догдоагIа, автомобильни транспортаца дIа-юха кхукъа мовхьаш укх пхе шера 42 процент дукхагIа хургхилар. ЧIоагIгIа уйла тIайохийт наькъий боахам дегIабоалабара. Алхха иттлагIча пятилетке кердa дохкарг а да, тоа а дергда чIоагIа тIоа тIаулла 62—65 эзар километр дIаьха автомобильни наькъаш.

ИттлагIа пятилетка — из дикала пятилетка я. Иштта баькха зем ше ма-барра водительски кадрашта а боагIаш хила мегаргболаш ба. Дувцаш дар, эггара хьалха, шофераш дикагIа кийчбелга, цу балха бохийтаргбараш эггара кхерамегIча моттиге нийсбелча де дезачох транспортни коллективашка саккхувш бараш хоржилга, кхетама болх чIоагIагIа белгада. Вешта, кхетам бала беза транспортни коллективашка профессионалашта меттел, любителашта а, цIенхашта уйла тIаяхийта еза гIашлошта. Халахете а, вай республике хIанз а кхоачам болаш дика вIаштIехьдаьккхадац наькъагIа лелараштa кхетам лулга а иштта наькъагIа лелача хана авари йоацаш машинаш лехкара правилаш дIайозийтилга а. Аьнна алар духьеи сов дуккеи дувц вай наькъашка хула хатараш. Денна аьнна алар духьа дувца йиш йий алхха цхьан 1975 шера республике цу хатарашка ши бIаь совгIа саг вийнав. хIьата царех хIара диъалагIдар хIана дац аьнна бер а да-яхаш?

Хьаэцаргья вай, масала, массал яха проблема. Аз ювцар автомобилаш сов тIехъяьха масса хеххар да. Из гIулакх белггала, укх тIеххьарча хана чIоагIа сагота проблема а хинна хьалхашка эттай.

Масала, наькъашка, транспорто авареш а еш хулча хатарех дукхагIдараш машинаш сов сиха хеккарца дувзаденна хул. ХIьата из цхьа бахьан доацаш а дац. Машин тIехьаьккха сиха лаллар — эггара дукхагIеи кхерамегIеи наькъашка хатараш хулийтача гIулакхех цаI. НаькъагIа лелара кодекс цу тайпара телхадарах соахка вай наькъашка 41 саг ве а вувш, кхо бIаь гарггача сага човнаш а еш хатар даьд транспортаца.

Халахете а, хIанз а дукха водителаш ба автомобиль — кахьатах даь цIокъ а доацаш, масса лелача, лораеш ца лийхкачул тIехьагIа, бомба някхача санна, зулам дергдолча чархаш тIара масехк тони металл хилар диндеш. Кердача шера алхха хьалхарча цхьан кIирагIа наькъагIа лелача транспортни средствашца 16 хатар даьд 4 саг ве а вувш, 17 сага човнаш а еш, хIьата уж хатараш керттерча даькъе машинаш сов сиха хеххар бахьан долаш хиннад. Цу бахьанагIа авареш яьй ПАП-3 болх беш волча Ф. Гюлумяна, ший доалахь машин йолаш волча А. Тикиева, дукххача кхычар. Машин хахка дукхагIа дог отт малаpo «чоапилг» тIакIалтIа яьккхачун. Цу гIайгIа-автомобилисташа газа ког тIатеIабу автомобилага е мотоциклага ма-могга дукхагIа километраш а удаяйташ. Цунах фу хул ховргда Надтеречни районе хиннача хатарга хьежача. Цига номер йоаца мотоцикл лехкаш ваьгIа А. Бисултанов, корта бохо малар менна а волаш, сов сиха лаллараx тIакIалтIа някхае ший мотоцикл а тIехьа. Малар а менна лехкаш ваьгIа чоаи цунна тIехьашка вагIа-чоаи наьха санна чIоагIа човнаш яь. Цу бахьанагIа тIакIалтIа някхав Гудермесски бувзама техузлера В. Котов. Къаьстта во ба бегаш чархаш лувжаргйолаш никъ шаьра болча хьалашка машин тIехьаьккха сиха лехкар. Теша хала да, водителашта из хац аьлча. Цхьабакъда, шоашта из дика ховшшехьа а, наькъаш шаьра дар аьнна, цунах дош хеташ бац дуккха бараш. Керттерча даькъе цу бахьанегIа машинашца наькъа болхаш хатараш даьд СаьмуIашкарча Э. Элиханова, ГПТУ-2 шофера Х. Исаева, кхычар. Укхаза гIод тохарахи кхыдола бехкаш дарзхи хIамя хургдац, хьехамца кхетаве веза саг.

Цу дешах саг дIакхетавар тахан къаьстта маIан долаш да. ХIана аьлча 1976 шера 1 январе денз мехка массе метте автотранспортни средствай сухала цхьатарра боарам оттабаьб. Масала, городеи нах бахача кхыча моттигашкеи сахьата 60 километрал сихагIа лалла йиш яц машин. Городал арахьарча наькъашка сахьата беча наькъа сухал 90 километр оттаяьй легковой автомобилашта, городашта юкъе леласчеи туристски автобусашта, хIьата иштта эггара тIех хьош хилча 3,5 тоннага кхаччалца мухь кхахьа мукъа бенача грузовой автомобилашта а. ХIьата кхыча автобусашта, мотоциклашта, тIех хьош бола мухь 3,5 тоннал дукхагIа бахьа мукъа беннача грузовой автомобилашта, хIьата иштта машинаш тIа болх баь 2 шерага кхаччалца мара стаж йоацаш болча водителаша лехкача грузовойи легковойи автобилашта сахьата беча наькъа сухал 70 километрал тIех йоацаш оттаю.

ХIьата нах бахача а па бахача а моттигашка сахьата 50 километрал тIехъяьккхача сухалца лела йиш яц автокранаш, шоаш лела машинаши механизмаши, хIьата дезен йоккхий габариташ йолен мовхьаш кхухьача транспортни средствашта Госавтоинспекце мовхьаш дIаюха кхахьара хьалаш белгал а даьхе оттаю сахьата беча наькъа сухал.

2 шерага кхаччалца машина тIа болх баь стаж йолаш болча водителаша лехкача автомобилаш тIа, дезен йоккхий габариташ йолен мовхьаш кхухьача транспортни средствашта тIа, хIьата иштта никъ бара сухал, эггара тIехъяьлча, технически характеристика бахьан долаш, лакхе йийцача правилашка оттаьчул лохагIа йолча транспортни средствашта тIа (цу даькъе прицеп тIехьа йолча транспортни средствашта тIа а) сухала доазув оттадеш йола белгалонаш хила еза.

Сухала доазув оттадеш йола белгало транспортни средствана тIехьашка аьрда оагIорахьа оттаеш а це-кIай бос бола «Сухала доазув оттадеча» знака сурт лоархIалуш а я, хьaьта цу тIа латташ хул сахьата масса километр сиха ваха йиш я хоайташ йола цифра. Знака диаметр 160 миллиметргара 250 миллиметрга кхаччалца я транспортни средства тайпага хьежжа, гонахье кIай я, гома шорал — знака диаметрах иттлагIа дакъа.

Новкъостий водителаш, дим ма лелаш, машинаш тIехьаьккхача сухалца лелаяр бахьан долаш наькъашка хатараш хулаш, нах боабей хилара, хIьата наькъа тIа хулаш дола хIара кхоалагIа хатар боарамал тIехьаьккха сиха машин лехкарах водитель бехке волаш хулаш хилара.

А. КУРИЕВ,
Нохч-ГIалгIай АССР МВД ГАИ воккхагIвола госавтоинспектор.

ВАЙ ЛОАЛАХОЙ БОЛЧА

КЪОНАБАРИЙ ВЫСТАВКА

Город Орджоникидзерча республикански выставка зале дукха ха йоацаш хьайийлай хIирий къонача художникий произведеней экспозици. КПСС XXV съезда хетаь я из. Выставке хьокха оттадьраш укх тIехьарча шерашка хьакхела балхаш мара дац, произведеней доккхагIола дакъа духьашха гойташ да. Керттерча даькъе автораш шо-шоаш болаш дIаоттадьд балхаш. Хьажа веначун теркам дикагIйолча произведенешта тIагIоргболаш дIанийсдьд уж. Духхьашха выставкага хьожача хана леза цIей долаш санна дог гIоздаьле, къонал дага йохаш, кердеи башха-ховлеи дуне хьаделладелча санна хул.

Выставке понагIа дараш портреташ, пейзаж, кепага диллача доккха доаца картинаш да. Из ший бахьан долаш да: дукхха художникаш шоай низаш тохкаш мара бац. ДикагIа балхаш тIара холу белгалара шоай лостам: бочал, автора лаьцача наькъа цIенал, ше гойташ йола событеш художественно - философски кепара вIашагIтоха уйла хилар.

Из уйла къьхта хьагучаьнай Iалама сурташ дехкача, творчество бокъонца гIаьметта а ена дIаэттача Ш. Бедоева дехкача сурташкара. «Комсий беш» яха Iалама сурт художника творчестана юкъе мугIарера произведени я. Цу тIа цхьан ханна хьахьехкад кIоаргга дег чу дужаш дола цун дай баьхача моттигий сурт, лаьттанцарча, нахаца безамах йизза йола художника дег чура уйла.

Цхьа Бедоев мара вац «Топаш тохар» яха тIемаца дувзаденна доккха сурт дилла художник.

Выставке ший тайпара ва Б. Дзнов — Iалама сурташ да художника дийхараш. Хоза товш дола бе-бе басараш къаьстта низ болаши теркам тIаозаши да цун дукххача кердача балхашта юкъе. Кердача композицешка гойтараш вайна массаза довзаш дола, художника ший теркам юкъмоттиге лоаттадеш дола хIамаш да: хIанзара ахархой, цар маьрша, сатийна вахар. Кердача серена юкъера Iалам гобаьккха мел дола хIама — сагаца геттара хоза тарлуш дах.

Дзнов сурт дилла бахьанаш лохилга хала гIулакх хеташ браццача художниках цаI ва: цун бера хьааралувл уж, халкъа иллиаларховчун багара доагIа илли санна, доагIача хин е кхуркхолга татаца цхьана хьахула фаьлг санна.

ХIирий Iалама сурта юкъе шоай тайпара белгалонаш еннай театрана Iалама сурташ дехкача М. Келехсаева. Выставке хьокха оттадаьча, кулгаца дийхича сурташ тIара белгалбоал шин никъ. «Лоаман хозне», «Ахха» яхача сурташ тIа цхьана тарду хувцалуш доаца дог-уйлен хьачулаьца сурт уйланга вохийташ хьоттадаре. «Тха юрта», «Са юрта» яхача сурташ тIа пхьадола хIамаш дувцара хьисап долаш да. Цхьан ханна шин дагара ва художник: уйланга вохийташ дола хIамаш а массазара хIамаш а гойта гIертар.

ДикагIа аьттув боалаш кийчбаь «Са юрта» яха болх. Белгалонаша, чулоацамо хьахьокх вахарерча — безамгара, из хетабеш долча цIейшкара даьна саг валлалла долча — тайп-тайпарча хIамаш буззам, вешта аьлча из да цIен-моттига дизза дола сурт гойтар. Хьалхашкахьарча даькъа тIа гойташ долча цIей деэдара сурто чулоацам геттара дика вIашагIехьаьккха хиларцен бесащен, дерригача сурта маIан доаш, вахара низ чIоагIагIа хиларах йола уйла дег чу йоссаю, тешам чIоагIбеш дег чу дужаду сурт.

Басараш кьердара говзал йоккха хилар М. Джикаевга йиш хиланйтай «ХIирашкахье» яхача оагIо тIа говза вIашагIа йийза композици хьоттае. Бокъонца зем боаккхаш гойтача дуккхача хIамаш латт. ХIара аьхха, оалхазар, гаьн тIара хIара гIа сурт дуллаш волчо безам буаш да. Хьайбашеи оалхазарашеи кхаь даькъа дийкъад сурт: лаьтта, лоамаш, сигале.

Джикаев — масса оагIорахьара художник. Выставке хьокха оттадаь да цо дийхка плакаташ. «Таллин» яха дуккха гравюраши сурташ, «Лоаман кхалнах» яхача книжка тIа дахка сурташ.

Г. Чеженова аьттув боалаш болх бу берий книжкай графика даькъе. Шрифт, книжкана юкъера сурташ, беттгараш — долла хIама ше хьадагалувш цо, хIьата цкъаза аздер а ше хул. Шоай тайпара да «Бубус морхаш мишта лийхай», «Довза саьрч» яхача книжкаашта юкъера сурташ.

Скульптура йоккха йоацача раздело гIадвигар кердача цIерашца, кердача балхашца.

Хазби ЦГОЕВ.

Редактор
Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

15 январь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.30 — «Шоаш дола моттиг хьайовзийта эурманташ». 10.15 — «Колхидски баллада» яха художественни фильм. 11.20 — СССР халкъий иллеши хахарашi. 14.00 — Кинопрограмма. 15.00 — Югославе Социалистически Федеративни Республика. 15.30 — Тренев «Любовь Яровая». 16.00 — Эрсий никъбархойи тохкамхойи. 16.30 — Шахматни школа. Разряднийкий класс. 17.00 — Социалистически мехкий радиои телевиденеи берий хоровой коллективай концерт. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — К. Чуковский. «Бобигон». ДIадеш СССР халкъа артиста Чирков Бориса. 18.30 — Парте планаш — халкъа планаш. 18.45 — КПСС 25 съезда накъадолхаш! Дош да — Наурски районa. 19.15 — Миллионий ленински университет. 19.45 — Джек Лондон вёь 100 шу дизарга. «Ха хьежац» яхача телевизионни художественни фильма премьера. I сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Фигурни когсоалозаш хахкарах йола Европа чемпионат. Швейцарера передача. Йистеьлча — кердадараш.

II ПРОГРАММА

18.00 — «Нохч - ГIалгIайче гIолла». Информационни программа (эрсий, гIалгIай меттала). 18.20 — Киножурнал. 18.30 — Парте планаш — халкъа планаш. Сунженски РК ВЛКСМ секретара А. Сивчинова къамаьл. 18.45 — Музыкальни календарь. 19.15 — «Шоана, бераш!». 19.25 — «Октябра 40 шу» яхача совхоза механизатораш болча (гIалгIай меттала). 19.35 — Документальни фильм. «Са сийна гIала».

16 январь

I ПРОГРАММА

9.00 — Кердадараш. 9.10 — Iуйранара гимнастика. 9.3 0 — ДоттагIала илли. 10.30 — «Ха хьежац» яха телевизионни художественни фильм. I сери. 14.00 — Документальни фильм. 14.20 — Думбадзе Нодара творчество. 15.35 — Художественни фильм. 17.15 — «Моакхаз» яхача Андерсена фаьлгагIа йола телевизионни спектакль. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — «Самукъаненоткаш». 18.30 — «ИттлагIча пятилетка рубежаш». 19.00 — 25-ча партсъезда делегатах и. Ясиневскиях йола телеочерк. 19.20 — Фильм. 19.25 — «Ха хьежац» яхача телевизионни художественни фильма премьера. II сери. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Фигурни когсоалозаш хахкарах йола Европа чемпионат. МаIанах. Шоай лоIамагIа йола программа. 22.40 — Иллеш дIаоал Лауфера (ЧССР).

II ПРОГРАММА

18.00 — Документальни фильм. 18.30 — Республика гIишлош еча. 18.50 — Хоамаш, реклама. 19.00 — КIиран панорама.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грознен кхаьла а йолаш, лоадама йоачан а йолаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура республике гIолла 1 градус йовхалгара 4 градус шелалга кхоччаш, Грозне 2 градус шелал йолаш хилен тарлу. Кхоана морхаш а йолаш, наьгацахьа лоа а делхаш, малхбузехьара секунде 5—10 метр чIоагIа мух а хьекхаш ха хилен фегара температура байсанча 7—12, дийнахьа 5 градус шелал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина, 9 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретара — 3-34-38; партийни вахареи культураи отделий — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмой отдела — 2-80-71; бухгалтере — 2-54-30, корректорске — 2-89-88.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 9 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем 2-80-71; бухгалтерии — 2-54-30. корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография изд-ва «Грозненский рабочий», Маяковского, 92. Заказ № 378.